

Сайёр

Мусаффо фасл

Лирика

Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
Тошкент — 1978

93
C 22

C $\frac{70403 - 66}{352 (06 - 78)} 43 - 78$

★ ★ ★

Тушунаман:
Садоқат,
Ҳусн
Бир-биридан фарқ қилар тамом.
Бошқа-бошқа бўлгани учун
Ҳар бирида ўзга-ўзга ном.
Ҳусн керак ҳафтада,
ойда,
Кунда керак бўлар садоқат.
Мен истардим:
Ҳусн бор жойда
Садоқатга жой бўлсин фақат!

1957

ШИМОЛДА

Неча кундир қуёшга муштоқ
Тикиламан мрамар осмонга.
Ўз-ўзимни қиламан сўроқ,
Қуёш тафти етмайди жонга...

Ҳар чеҳрадан изладим жавоб,
Билиб олдим сўнг асил сири.
Мен излаган ҳаётбахш офтоб
Рус қалбида экан яширин!

1957

ХАТИНГ ҰЗИ...

Хатинг ўзи бир варақ фақат,
Уқиб чиқдим, кўп эдим чанқоқ.
Хатинг ўзи бир варақ фақат,
Зилдек бўлиб туюлди бироқ.

Хатинг ўзи фақат бир варақ,
Тушунолмай қолдим ўзимга.
Вужудимни босди-ю титроқ
Ва тун келиб қўнди кўзимга.

Хатинг ўзи фақат бир варақ,
Оғир дарддан кўра оғирроқ.

1958

* * *

Қиш эмасди қалбимда, лекин
Хомуш мудраб ётар эди у.
Баҳор бўлиб келдингу секин,
Сен уйғотиб кетдинг бир туйғу.
Юрагимда бўртди бир куртак.
Бора-бора у ёзди япроқ.
Энди гўзал,
Севгингдан юрак
Баҳордек шўх,
Ёз каби қайноқ!

1958

АТИРГУЛ ҚҰЙНИДА...

Атиргулнинг сокин қўйнида
Асалари эмар эди бол.
Туйғуларим жўшиб ўйимда,
Мени кўмди бир ширин хаёл.
Лабларимга қўнди табассум,
Бахтим келиб кулди тонг мисол.
Ватан,
Мен ҳам қўйнингда ўсдим,
Эмиб сенинг тупроғингдан бол.

1959

ТУТ

Тут бошига болта солдилар,
Усар эди гуркираб,
яшнаб.

Шохин қирқиб,
Жўнаб қолдилар,
Яланғочлаб...
Кетдилар ташлаб,
Ҳолсизланди,
Азоб чекди тут
Қони оқди сизиб танидан.
Яралари бўлди-ю унут,
Кўкка қулоч ёзди янгидан.
— Етсин,— дея,— бошим қуёшга,
Ёшарди у мисоли арча.
Яна болта урдилар бошга,
Ҳаёти шу,
Иложи қанча?!
Яна ўсди,
Яна кесилди,
Қулоқ тутдим тутнинг унига:
Ипак-ипак бўлиб эшилди,
Ярадим, деб одам кунига.

1958

* * *

Вокзалда гамгин ҳар чинор,
Қатор турар перрон ёқалаб.
Ҳар поездни кутар интизор,
Йўловчидек юкин орқалаб.
Танишини излаб тўлғанар,
Ҳар вагонга чўзиб шохини.
Поезд тўхтар,
Поезд тез жўнар,
У тўколмас юрак доғини...
Ёнганида милт-милт кўк чироқ
Висол ўрнин қоплайди ҳижрон.
Чинорларнинг шохида титроқ —
Тебранади
Чексиз бир фиғон.
Бир нафасда қурийди мадор,
Жим қолишар...
Ёнма-ён турдим...
Сени йўлга кузатганда, ёр,
Чинор аксин кўзингда кўрдим.
Отмасми ҳеч висолнинг тонгги,
Қутулмамми зардоб ютмоқдан?
Чинор бўлиб қоламан мангу,
Зерикмасман сени кутмоқдан.

1959

ҚАМАЛ

(Новгородда эшитганим)

Уч ой ўтди...
Шаҳар қамалда,
Сўнгги нон,
 оч оломон
 базўр судралар.

Уч ой ўтди...
Шаҳар қамалда
Ҳар қадамда
 ётар
 мурдалар.

Ирода букилмас,
Синмади қилич,
Қалқон тешилмади,
Найзадор қўллар.
Аmmo...
 сўнаётир яшашга илинж!
Одамлар қирилса...
Шаҳар ҳам ўлар.
Душман саркардаси чиқарди буйруқ:
«Шаҳарни бўшатиб кетсин
 аёллар!
Майли кўтарганча ола қолсин юк
Фақат
 қолдирилсин
 қуроллар!»

МУСАФФО ФАСЛ

Баҳор! Қалбдек мусаффо фасл!
Баҳор! Гулнинг мунис онаси.
Умр каби бебаҳо, асл,
Фаслларнинг энг жононаси!

Гуллар тақдин: юртим кўксига,
Муҳаббатим чеки йўқ сенга!

Қуёш сени кўриб қолди-да,
Келди дилдан бир сўз дегиси.
Менинг қайноқ меҳрим олдида
Ҳечдир, ҳечдир қуёш севгиси!

Мен севгимни айласам изҳор:
Минг-минг қуёш ҳарорати бор.

Тилинг гўдак тилидек асал,
Жилғаларда чулдирашинг соз!
Шўхлик қилиб қўйганимда сал,
Осмонларда гулдурашинг соз!

Емғирингда турсам ялангбош,
Хаёлимга келар қаламқош.

Ёнгинамда бўлар қаламқош,
Баҳор каби сержилва ёрим.
Сени ёрга қиламан таққос,
Ёрни эса сенга, баҳорим!

Икки баҳор бўлгач ёнимда,
Ёнмасинми қуёш қонимда?!

1960

КУРРАГА БОҚИБ

Чўққидан водийга кўз тиккан каби,
Куррага термилиб ўй сураман,
ўй...

Бир ёнда бунёддир инсон матлаби,
Инсонлар чеҳраси қуёшдай хушрўй.
Тонготар сингари нурга бурканиб
Ўзидан қуёшга сочади зиё.
Ўзининг эртасин рўй-рост кўргани
Унга боқиб қолар қоронғи дунё.

Чўққидан водийга кўз тиккан каби,
Куррага термилиб ўй сураман,
ўй...

Бир ёнда қақрайди одамзод лаби,
Ҳаёт ботқоқ каби бурқийди бадбўй.—
Қаро тун сингари дудга бурканиб
Ётибди зиндондай совуқ, зим-зиё...
Ўзининг ўтмишин рўйирост кўргани
Унга боқиб қолар чарогон дунё.

Тун ва зиё келди юзма-юз —
Икки дунё келди юзма-юз,
Бири қураяпти,
Бири нураяпти...

1960

ДАРЁ БҮЙИ...

Дарё буйи.

Оқшом.

Ўтирибман жим.

Кузатаман ҳорғин тўлқинлар мавжин,

Қулоқда бевафо ёримнинг баҳси,

Дарёда оқариб кўринар акси.

Сокин оқим таскин бермас кўнглимга...

Ҳовуч-ҳовуч сув оламан қўлимга.

Қўлларимни музлатади совуқ сув,

Юрагимни музлатади боқса у.

1960

* * *

Тоққа ёрим билан чиқаман фақат,
Осон бұлар бирга тикка йўл юрмоқ,
Ёнингда юраркан ёр ва муҳаббат,
Мумкиндир чўққидан дунёни кўрмоқ

Тоққа ёрим билан чиқаман такрор:
Мумкин бұлар экан бургутдек учмоқ!
Ёнингда тураркан қуёш билан ёр,
Гўзалдир қуёшдек ёрингни қучмоқ.

1960

БОЙЧЕЧАК

Бойчечакжон,
 оппоқ қор каби
Қор тимдалаб чиқди,
 жилмайди.
Табассумда
 баҳорнинг лаби,
Қувончдан
 қор эрир,
 билмайди.
«Яшнабди,
 гулбаҳор ҳусним, кўркимдан»,
Бойчечак шундай деб ўйлади.
Баҳор ҳам уйғониб ўрнидан,
Уни
 оппоғим, деб, куйлади.
«Мен баҳор келтирдим,
Мен яшнатдим ер,
Мен чиқмасам
 баҳор бўлмайди!
Қорни эритади хуш нафасим», дер,
Баҳор боласи-ку
 буни билмайди.

1961

ДАЛА КЕЗГАНДА

Едимдадир,
Келардик дала буйлаб сайрдан.
Гумбурлади даҳшатли момақалдирок бирдан.
Чўчиб тушдинг,
Бағримга ўқдек отилдинг худди.
Унутдинг ҳатто ўзни,
Тортинишни унутдинг.
Дединг:
— Куяди ёмгир, турайлик бир панада?
Дедим:
— Ахир пана жой борми, жоним, далада.
Сен бағримга бош қўйиб,
Дединг:
— Менга пана — сиз!
Суянчигим,
Ишончим,
Келажагим яна — сиз!
Қўл ушлашиб югурдик яна пана топгани.
Тополмадик, мадор ҳам қолмади ҳеч чопгани.
Ҳазил қилдим:
— Сен учун мендан ўзга пана йўқ,
Суянчиғу
Жигарбанд,
Аҳди маҳкам — яна йўқ!
Тўйиб-тўйиб кулишдик,

Шитирлаб дала кулди.
Бошимиздан дур тўкиб
Ҳамнафас жала кулди.
Янграган эди бирдан яна момақалдироқ,
Сен бағримга отилдинг боладек шўхчан, қувноқ...

Йиллар ўтди,
Ўқидик
У учувчи,
Мен шоир,
Уни аэропорт сари кузатган чоғим ҳозир
Ёдимизга тушади ўша момақалдироқ —
У менга қараб кулади янгроқ-янгроқ:
— Ҳазил эмас,
Ўшанда чиндан совға етибсиз
Мана мен учувчиман,
Сиз орзуга етибсиз,—
Дейди у,
Учиб кетар, қуёшга очиб қучоқ,
Қолдиради совға, деб, менга момақалдироқ..

1957

ОРЗУ

Тила, дерлар, не бор кўнгилда,
Тила, дерлар,
айб эмас орзу.

Орзу этдим,
Бу янги йилда
Осмон тўла қор ёғдирсин у,
Икки ўғлим,
Битта қизчам бор,
Бу, аслида, улар тилаги.
Улар тўйиб кўрган эмас қор.
Қорни

улар орзу қилади.

Осмон тўла ёғса агар қор,
Олпоқ парқу оламни тутса,
Ўғлим,
Қизчам интиқ, интизор,
Остонада қорбобо кутса,
Эшигимиз шошиб қоқса у
Ва эркалаб,
Чорлаб номма-ном,
Болаларим кўнглин топса у,
Ширинликлар айласа инъом,
Ширинликка ўч ўғил, қизим,
Совға олиб бўлса бахтиёр,
Бола бўлиб кетаман ўзим,
Ёғсин дейман,

Ёғаверсин қор!
Аmmo шу кун ёғмай қўяр қор,
Қор ўрнига
Жилмаяр қуёш.
Тарновлар ҳам чекади озор,
Қор ёғсин, деб қилади кўзёш.
Қалбимизда орзулар қат-қат,
У кекса-ю боланинг сўзи.
Орзу бор гап,
Орзулар фақат
Ушалмайди ўзидан-ўзи.

1962

СУВ

Сув югурди тинмай туну кун
Лойқаланиб иш кийимида.
Далаларга таради хуш куй,
Ҳоримади ёз қийинида.
Деҳқон билан бирга тўкди тер,
Ер ишлади деҳқон сингари.
Сув туфайли бўрсилларди ер.
Қаддини кўтарди ғўзалари.
Сувдан ернинг бағри юмшади,
Табассуми майса-гиёҳда.
Унга ернинг меҳри туташди,
Кумуш жилва қилди чаноқда.
Эсиб ўтди куз шаббодаси.
Тўзиб қолди олтин япроқлар,
Кўчиб ўтди булут подаси,
Чулдурашиб оқар ирмоқлар.
Тиниқликда қуёшга кўзгу,
Зилолликда ёзги осмондай,
Жомакорин ечиб оқар сув,
Тўйга шошган голиб деҳқондай.

1962

КЕННОЙИМ

Ҳар кун мени кузатасиз чой билан,
Ҳар оқшомда остонада кутасиз.
Табассумда, сиз очиқ чирой билан
Менга қанду асал тутасиз,
Пиёлада чой тутасиз мулойим,
Кеннойим.

Акам сийлаб сизни тўрга ўтқазар,
Сочларингиз поёндоздир йўлида.
Кўксида қўллари, тилида шакар,
Ўзингиз биласиз не бор кўнглида,
Сиз иззатда ойим билан тенг ойим,
Кеннойим.

Чуғурчуқдай жиянларим — бир тўда,
Ҳаммасини қорачигим атайсиз.
Ҳамма юмуш зиммангизда шу уйда,
Ҳаммамизга бир-бир нигоҳ қадайсиз,
Тунлар бедор, ойдай сочар чиройин,
Кеннойим.

Акам эмас, менга сирдош ўзингиз,
Севган қизим сизга таниш аввал бор.
Овсиним деб уни ёқлар сўзингиз,
Четга тортиб унга дейсиз, «савол бор»,
Саволингиз айтинг мен ҳам билайин,
Кеннойим.

Умрдошсиз, акам билан бир сафда
Ҳаёт йўлини толмай бирга ўтасиз.
Сизни суяр ҳамма бизнинг тарафда,
Ҳаммамизга кўнгилдан гул тутасиз
Овсинингиз сиздай бўлсин, илойим,
Кеннойим!

1963

ЧҰПОНЛАР ГУЛХАНИ

Адирлар қўйнида чўкиб ётар тун,
Тун тўсмиш яйловнинг яшил юзини.
Узоқдан таралиб келади тутун,
Гулхан пирпиратар олов кўзини.
Аланга тўлғанар тун оғушида,
Тунни узоқларга қувмоқ бўлади.
Оташ — қон югурар туннинг тўшида,
Қоп-қора пардани ювмоқ бўлади.
Ҳаёт давом этар,
Сўнмайди гулхан.
Қайдадир йилқилар чирт-чирт ўт узар,
Қимлардир ўтади якка из йўлдан;
Гоҳ унда,
Гоҳ бунда милт-милт нур сузар.
Чўпонлар гулхани,
Сўнмагин асло,
Гулдаста бўлиб тур кўксида туннинг,
Сендан олаверсин юраклар зиё,
Олов бўл,
Олов бўл, қалбида унинг!

1964

ХИВА МУЗЕЙИДА ҚУРГАНИМ

Қилич тортиқ қилмиш шоҳга шоҳ,

Қилич —

ўткир тиғли,

яланғоч!

Қилични муносиб билмиш шоҳга шоҳ,

Қилич бўлса — бошдан тушмас тож!

Қилич тортиқ қилмиш шоҳга шоҳ,

Совуқ нур ўйнайди тиғида.

Қон билан бўялган бўлса қилич гоҳ,

Гоҳ қайта ювилган йиғида...

Қилич тортиқ қилмиш шоҳга шоҳ!

Қилич!

Қилич етган қанчалар бошга.

Шоҳ бўлгач, қилични атайди паноҳ,

Нима тортиқ қила олурди бошқа!..

1964

ДЕҲҚОН ИЗЛАРИ

Осон эмас

олтин топмоқ,

Олтин ерда бўлару

Ётмас оёқ остида.

Пахта очилганда оппоқ-оппоқ,

Чирой очилади ўзбек ёзида!

Чирой очилади,

Аммо

пахта

очилгунча

Пахтакор

далада

кунда куяди.

Ғўзалар шоналаб

кўсак туккунча

Жонини кафилга қўяди.

Пўлат от минганча

қизлар,

ўғиллар

Кезиб чиқадилар минг бор далани

Пўлат от биғиллар,

Пахтакор бўғилар

Маррага етгунча плани!

Ҳар кесак ўтади бир-бир саноқдан,

Ҳар зарра тупроқни қоради терга.

Олтин тугилгунча жажжи чаноқда

Бебаҳо умрини беради ерга!
Ешлигини берар,
Кексалигин ҳам,
Чиройини сарфлар олтинга.
Чиройин беради —
 шундан у кўркам!
Кўзни қамаштирар ўхшаб ёлқинга!
Ёзнинг қоқ ўртаси
 қуйиб қолар жала,
Ғўзани мих қилиб ерга қоқади...
Қишдаги шудгордек тақир яна дала,
Далада
 бўтана оқади.
Деҳқон чиқиб келар,
Жигар-бағри хун,
Далагамас,
 ёғар унинг ичига жала,
Нафас чиқарганда
 таралар тутун,
Гугурт чақсанг ёнар
 шу палла!
Шунча ёғин
 ёғинин ўчиролмайди,
Ёмғир савашини қилмайди писанд,
Оқ олтин меҳрида
 толмайди,
Пахтаси меҳрига юраги пайванд.
Унмаса ундирар,
Кўзни тикади,
Ғўза гуллаганда
 гул-гул яшнар у.
Бир ғўза учун у
 юз бел букади,
Топгани,
Тутгани,
Кутгани

шу,
шу!
Очилди!
Битта сўз,
 аммо бутун юрт
Чиройи очилиб кетади.
«Очилди» сўзида
 аҳди бор,
 бор бурд,
Пахтакор муродга етади!
Муродга етади,
Қора тупроқдан
Олтин ундиргани...
Ҳар йили шундай...
Ҳар деҳқон юраги лўппи чаноқда.
Чаноқда
 мусаффо тилаклар унгай.
Пахта очилади.
Бахт-саодат бу!
Зиммада меҳнат бор —
 йўқ ҳеч поёни...
Ўзбекнинг муқаддас тантилиги
 шу!
Қийинтирмақ осон эмас
 Дунёни!

1964

ТОҒДАГИ УЙЛАРИМ..

Тоғлар,
Тоғлар,
Юртим кўксисиз,
Кўксимиздек кўксингиз баланд.
Қифтингизда тутиб кўкни сиз,
Меҳрим кўкка қилгансиз пайванд.
Чўққингизга қўяй, деб, қадам,
Инсон азал қиларди орзу.
Энди кўкда сайёҳдир одам,
Энди кўкни ардоқлайди у.
Аммо кўкка чиқмоқни инсон
Сизда туриб хаёл қилгандир.
Кўтарилиб кўкси тоғсимон
Юлдузларни савол қилгандир.
Бугун одам, юлдуз ёнма-ён,
Улар бирга нафас олади.
Одам кўкда қуриб ошиён,
Кўкда тунаб, кўкда қолади.
Болалиги сизларда ўтган,
Ёшлигини унда кўрасиз,
Боқинг кўкда бир парча ўтга,
Бунча мудраб хаёл сурасиз?
Океанлар бўлиб худди кўз,
Бир кўз бўлиб боқса-ю кўкка.
Наҳот бир бор ўгирмайсиз юз,
Қарамайсиз бир бор сиз тикка?!

Баҳмал тоғлар,
Юртим тоғлари,
Мудраш нега бунча мастона?!
Сизга инсон умид боғлади,
Юлдузларга, дея, осмона.
Тоғлар,
Тоғлар,
Замзама тоғлар,
Сизни бугун қиламан савол:
Инсон ойга етган бу чоғлар
Этмайсизми учмоқни хаёл?!

1964

ФАВВОРА

Фаввора даврада қилар таманно,
Эгилиб,

эшилиб ўйнайди.

Беқарор бўламан кўрган ҳамоно,

Қарамасам қўймайди...

Минг рангга бўялиб,

Кириб минг тусга,

Зорланиб қилади хонишлар.

Ёнар ва товланар товусдай.

Юракда

ёнишлар,

ёнишлар...

Ҳамма бирдек боқар унга маҳлиё,

Ҳеч ким қўлин тутмайди...

Ҳавас қилишади:

— Мунча гўзал, о!

Аммо ҳеч ким уни кутмайди.

Ўтар умри танҳолик билан,

Дилда ўкинч:

о, дамлар,

о, дамлар...

Яшаётгандай-ку одамлар билан

Аммо

бепарводир одамлар...

Фаввора шивирлаб

Дер:

— Бошла йўлга!
(Қаршимда тургандай бир қиз),
Ўзинг билан бирга олиб кет чўлга,
Ахир мен сувман-ку, қолсин мендан из.
Менинг нафасимга қонсин ҳар гиёҳ,
Изсиз ўтиб кетмай ҳаётдан.
Сиртим товланади,
Юрагим сиёҳ —
Буни ким ҳам билсин, қаёқдан?!
Фаввора шундай деб,
Отланди йўлга —
Мен билан чўлга!

1965

Нега бунча дардсиз, совуққон?!
Ҳайвонлар ва боғдаги сукут
Менда рашкли қўзғатди ҳавас.
О, кечиринг, бўлибди унут
Қафас!

1965

ГУРЛАН! АФСОНАСИ

Дедилар: «Бахт кўрмай ўтсин ҳаёти,
Бахтга эришолмай яшасин мангу».
Оёғин синдириб,
Букиб қанотин,
Қўлни бигиз қилиб,
Дедилар:
«Ланг ул!»
Боқсалар,
Олдинга бормоқда илдам.
Ҳассага таяниб,
Излаб йўлини.
Ўсмоқда интилиб,
Йил ўтиб йилдан,
Қуёшга чўзганча икки қўлини!
Пайини қирқсак-да турмас экан жим,
Вайрон этмоқ керак, деб, кўнгил ўйин,
Чанг-тўзон кўтариб этдилар ҳужум,
Сўнг икки кўзини олдилар ўйиб,
Йиқилди.
Туртинди,
Қайтмади ортга,
Кўрмади,
Излади аммо қуёшин.

¹ Гурлан — кўр ва чўлоқ демакдир.

Куз демай,
қиш демай,
юрди баҳорга,
Пўлларда тиклади синган бардошини!
«Азоб чек,
Қонлар ют,
Камситил,
Хўрлан»,
Дедилар,
Барнга берди у чидаш.
Пўлидан оғишмай борарди Гурлан,
Мақсади бор эди жонига туташ!
Октябрь нуридан очилди кўзи,
Қадами, илдаму,
бутундир оёқ.

Қурашди,
Пўлини тополди ўзи,
Бахти гул сочади минг қучоқ!

Гурлан афсонаси йўлда тугилди.
Гурлан тинглади-ю,
Гуркираб кулди!

1965

ШОИР УТГАН ЙУЛЛАРДА

Йўл юрдик..
Йўл юрдик..
Тарихдек қадим
Шоир — Хива шаҳрини тинглаб байтини,
Йўл бошлаб, ёнма-ён ташларкан одим,
Шоирни шеър айтар топиб пайтини.
Қўшиқ воҳасиннинг бўлдим ошиғи.
Мафтунман,
Байтига байтимни қўшиб.
«Шоҳ ўтган йўлларда қоларди йиғи,
Шоир ўтган йўлда янграрди қўшиқ!».

1965

ТОНГДА КЎРСАМ...

Тонгда кўрсам олуча гули,
Очилибди оппоқ ғуж, чаман.
Ҳар ғунчада севгилим кулиб
Боққан каби гулни қучаман.

Гул қошида ўй суриб турдим:
Яшнаб кетдим гул оғушида.
Ер зардасин ўнгимда кўрдим,
Навозишин эса тушимда...

1965

УМРЛАР БЎЛАДИКИ...

Мақсуд Шайхзода хотирасига

Умрлар бўладики...

Бўлади!

Бўлади Инсон боши тош!

Ҳаётда нималар кўрмайди инсон.

Агар бир-бирига юрса елкадош,

Кўнгилдек кенг бўлади жаҳон!

Жаҳон кенг бўлади...

Олиб эркин нафас

Чинордек юксалиб ўсамиз.

Вужудни дарёдек тўлдиран ҳавас,

Орзу-қанот!

Ҳавода шох ташлаб

сузамиз!

Аммо ҳаёт —

фақат Баҳор эмас,

Яшнатиб қўймайди

яшнаган саринг.

Езда

кун тиғидан

ким озор емас,

Куз кирмай

куз — кўрар кўзларинг.

Кузни кўрсатишиб қўяди...

Шунда

Сочингга оқ тушар,

юррак санчади.

Ўйларинг буралар тутундай
Бунинг сабаблари — анчадир!..
Сабабсиз

ҳеч нарса йўқдир оламда,
Сув сабаб — ўсади,
унади ниҳоя.

Сабаб бор,
инсонлар ёнар аламда,
Эзиш сабаблари —узлатга йўқол!
Усиш сабаблари бўлсин зиёда,
Усишни ўйласин

қарнки,
ёшки!

Усиш бўла берсин дунёда!
Шундай бўлса кошки!
Тугилиш —

бу сенинг ишинг.
табиат!

Не учун ўлимни кашф этдинг?
Нега яшамоқлик —

фурсат,
ғанимат,

Нега мангу эмас?!
Куймасми этинг?

Одам кетди,
қайғир,

қайғирар халқим.

Нега одам кетса турасан беун?
Бир чинор қулади...

Азим чинор — бугун
Арра тортишдимми ўзим ҳам балки?
Куйса,

нега куйма, демадим,
Ёнса, нега ўчирмадим ўт!

Фақат куйла,
куйла... демадим...

Бугун елкамда
тобут!

Одам
куймай яшай олмас экан,
Енмайин яшамас экан одамзод.
У ёнди.
Дилга ёқиб кетди гулхан
Гулханлар тафтида исниар ҳаёт!
Гастелло безовта,
Тошкентга учар,
Генерал Раҳимов кўтарди бошин.
Усмон ота бағрин кенг очиб қучар...
Қабрга тупроқдек тўкилар ёшим!..
Қайдандир куй оқиб келади равон,
Куйга фарқ бўлади Тошкентим
Шоирдан куй қолар..
Бу гап-ку аён,
Ешини яшаса кошкийди!
Умрлар бўлади!..
Бўлади...

1965

БИР ОЛАМ ЛОЛА

«Баҳор» раққосаларига

Саҳна,
Бир олам гул,
Бир олам лола...
Майин тебранади,
 ишва,
 ноз,
 фусн.

Танбуру
 доира қилади нола,
Ишқ изҳор этади...
 ҳусн,
 ҳусн...
Оламча ҳусн бу,
Кўрк ва латофат
Қиё боқишлару
 иффат ўзгача...
Тўлқин тебранишлар...
 ёндиран «офат»,
Юрак тўлқинига ғарқ,
 тинар кўзгача...
«Баҳор» кириб келар,
Ўрик гуллади...
Олам оппоқ,
 оппоқ,
 топ-тоза.
«Баҳор» кириб келар,

Олам кулади,
Озода бахтини этиб овоза,
Олам саҳнасида кезади «Баҳор»,
Олқишига қалқиб туради олам.
Диллар тўлғанади,
Завқ анҳор-анҳор...
Ер узра сочилар
 менинг гул-лолам!

1965

ЗОЯ ҲАЙКАЛИ ЕНИДА

Зоя,
Сени барҳаёт, дерлар,
Сен-ку жангда ҳалок бўлгансан.
Яшар сафда умрбод дерлар.
Кечир,

дейман,
ўлгансан!

Бўлсанг эди барҳаёт, омон,
Бари бир

таниган
бўларди
олам.

Иўқ,
Уруш яратган эмас қаҳрамон,
Қаҳрамонлик яратар
Одам!

1965

БОШСИЗ ҲАЙҚАЛ

Достон

Шаҳримизнинг кенг майдонида
Бир бино бор,
Филдек сервиқор.
Қим ўтмасин унинг ёнидан,
Тўхтаб қолар, берар эътибор.
Борсангиз ҳам қайси маҳали
Одам тўла,
Гавжум доимо.
Қирмаганман ҳеч унга ҳали,
Қилса ҳам кўпдан маҳлиё.
Афишага тушди-ю кўзим,
Ҳушим учиб,
Тилим лол қолди.
Ишонмадим ўзимга-ўзим,
Ҳовлиқди дил,
Тинчим йўқолди.
Музей сари йўл олдим илдам,
Ҳаяжонга лиммо-лим қалбим.
Хотиралар тўлқини дилдан
Хаёлимга чиқади қалқиб.
Шовқин-сурон, ур-йиқит ҳар ёқ.
Кенг бинога сиғмайди одам.
Хаёл суриб турмасдан узоқ,
Ичкарига ташладим қадам.
Ёп-ёруғ зал,
Шоҳона шинам.

Урнатилган ҳайкаллар қатор.
Кузатмоқда ҳамма жимгина,
Қадам босиб аста, беозор.
Ураб олар мени ҳайкаллар,
Гўё қурмоқ бўлади суҳбат.
Куйига маст, чўпон чайқалар,
Кўзларида шижоат, журъат!
Мускуллари бўртиб баданда
Мағрур боқиб туради шахтёр.
Туюлади тургандек конда.
Ўз ишида толмас, шиддаткор:
Теримчи қиз этакларида
Оппоқ пахта жилоланади.
Нелар боркин юракларида
Кўзларида қуёш ёнади!
Суҳбатига тортади бари,
Бари билан мен аҳил, иноқ,
Дўстим ҳайкалтарош сингари
Улар менга азиз ва ўртоқ.
Дўстим турган каби ҳайкалда
Термиламан хаёлга ботиб.
Йиғилишиб бари бу залда
Сўзлаб берар дўстим ҳаётин.
Ҳа, уларда дўстимни кўрдим,
Ешлигимни кўрдим, рўйирост.
Ҳа, уларда дўстимни кўрдим.
Қила кетди хаёлим парвоз.

Уқиганмиз мактабда бирга,
Эмас эди у ҳайкалтарош.
Очмас эди бу ҳақда бир гап,
Қилмас эди ҳеч сирини фош.
Зерикканда у гоҳо-гоҳо
Эрмак қилиб йўнар эди тош.
Ўз ишидан бўлмаин ризо,
Жаҳл билан чимирарди қош,

Мана бугун ҳайкалтарош у,
Назаримни ташлаб ҳар ёққа,
Юрагимда жўш уриб туйғу,
Ошиқаман уни кўрмоққа.
Уни табрик қилгани кирдим,
Дўстим тўйи,
Менинг ҳам тўйим.
Дўст ҳаётин билгани кирдим.
Дил безовта,
Безовта ўйим.
Дўстим худди турар ёнимда,
Табриклайман хаёлан уни
Ва сўнгги кун келар ёдимга,—
Уни йўлга кузатган куним...

Йиллар ўтди дарёдек оқиб,
Гоҳ ҳайқариб,
Гоҳо пишқариб,
Гоҳ чинқариб,
Гоҳо тутақиб.
Гоҳ тўлганиб,
Гоҳо ўшқариб.
Қолиб кетди болалик йўлда,
Бизни қувиб ета олмади.
Аммо қолди мангу кўнгилда,
Сафимиздан кета олмади.
Йиллар ўтди
Ҳар хил иш билан
Тарқалишиб кетдик ҳар томон,
Ёзда ёзу
Қишда қиш билан —
Учрашмоққа бўлмади имкон.
Сўнгра...
Сўнгра...
Етмайди сабр,
Эсламоқлик мен учун даҳшат.

Қучоғига олишди қабр,
Мунча бешафқатсан?!
Табиат!..
Хаёлимда кўришдим дийдор,
Кетдим олға яна зал бўйлаб.
Юрагимда қувонч, ифтихор,
Дўстни ўйлаб,
Ешликни ўйлаб.
Рўпарамда бошсиз бир ҳайкал!
Термиламан жим унга танҳо,
Бир жумбоқни қилмоқчидек ҳал,
Ўй сураман ўзимча гўё.
Ҳайкал турар бошсиз
Ва лекин
Зўр санъатдан беради дарак.
Ҳайкал турар бошсиз
Ва лекин
Уриб турар ундаги юрак.
Ҳайкал турар бошсиз
Ва лекин
Кўркамлиқда тенгсиз, баркамол.
Ҳайкал турар бошсиз
Ва лекин
У касб этган бир баҳор жамол.
Бошсиз,
Аммо бунчалар гўзал,
Термиласан унга маҳлиё.
Бошсиз
Аммо бунчалар гўзал,
Мўъжизадир бу бир, ажабо.
Мўъжизани келиб кўргани
Атрофимни ўраб одамлар.
Бир дард билан куйиб, ўртаниб,
Диққат қилиб турар одамлар.
— Нега бошсиз ҳайкал?
Таажжуб...

Ҳар кишида мана шу хаёл.
Сўзлашади бўлиб олиб жуфт,
Қарашади унга ҳайрон лол.
Таниб қолдим...
Уша ҳайкал бу,
Уша поймол севгидан ёдгор.
Ҳа, бу ўша,
Чин севги,
Орзу,
Бир севги-ки, ёзда ёққан қор.
Ҳа, бу ўша,
Қора тутундек
Пўлимизга солган кўланка.
Ҳа, бу ўша,
Ёрган ўтиндек
Юракларни бўлак-бўлакка.
Ҳа, бу ўша;
Аёвсиз довул;
Шиддат билан қутурган тўфон.
Ҳа, бу ўша;
Туби йўқ бир кўл;
Пок севгини фарқ этган ўпқон.
Ҳа, бу ўша;
Тетик,
Навқирон,
Гул ёшликни опичлаб кетган.
Ҳа, бу ўша;
Қилиб жанг,
Қирон,
Соф севгининг бошига етган...
Ёнимдаги аёлга боқдим,
Турар эди маъюс, дардсиниб.
Ёнимдаги аёлга боқдим,
Нафас олди оғир хўрсиниб.
Худди шу чоқ кўзимни олиб,
Қузатгандим яна ҳайкални.

Шунча қотиб турмоқдан толиб,
Гўёки у аста чайқалди.
Боқдим яна мен у аёлга.
Атрофимга юритди кўзин.
Чўчувчан қуш келди хаёлга,
Не учундир яширди ўзин...
Ё бошида борми бир савдо,
Кўзларида қора кўзойнак.
Не учундир жуда безовта,
Типирчилар бўлиб жонсарак.
Ҳеч ким кетмас
Ҳайкални ўраб
Барча ҳамон сақлайди сукут.
Уйлаш мумкин сукутга қараб:
Бу ҳайкалмас ,,
Бу гўё тобут,
Ё ҳайкални сокин уйқудан
Нега керак, дея, уйғотмоқ,
Улар секин сўзлашар жуда.
Аста-аста боқишар ҳар ёқ,
Бўлмас, ахир, ортиқ жим туриб,
Агар қалбим бўлса ҳам бир тош,
Эҳтимолки, бу ҳолни кўриб,
Сир бўлса ҳам қилар эди фош.
— Истасангиз, берайин сўзлаб,
Бошсиз ҳайкал тарихи узун...

Шунда бирдан ярқ этди кўзлар,
Сокинликни уйғотди сўзим...
Ўтган ёшлик дилда уйғонди,
Бари оқиб келди хотирга
Студентлик йиллари эди,
Биз у билан ўқирдик бирга
Ҳордиқ куни...
Институтда
Ўйилгандик.

Кечамиз қизгин.
Қувноқ давра, гурунгдан четда
Утирарди гўзал бир қиз жим.
Келиб унинг ёнига дарҳол
Таклиф этди ўйинга дўстим.
Юзларида кулди-ю иқбол,
Қолдирмади қиз ерда сўзини.
Чирпиракдек айланар икков,
Қиз этаги елпийди шамол.
Юзларида ловиллар олов,
Иккисин ҳам ёноқлари ол.
Юрагимдан қувонч тошади,
Қувончимдан кўзларимда нам.
Боққан сари меҳрим ошади,
Ширин эди нақадар бу дам.
Улар эмас,
Гўёки бунда
Ўйин қилар икки қалдирғоч.
Тенги йўқдир асло ҳуснда,
Силкинганда қора, чилвир соч.
Сувга қараб тош улоқтирсанг
Пайдо бўлар доира бир-бир.
Кенгаяди, кузатиб турсанг
Сув бетида мавж, жимир-жимир.
Айланаркан улар,
Кўраман,
Ҳовуздаги ўша ҳолатни.
Боқаману, хаёл сураман,
Кўз илғамас шиддат, суръатни.
Бир-бирларин азалдан излаб,
Аввалданоқ суйгандек улар.
Икки қалбада жўшади ҳислар,
Узукка кўз қўйгандек улар.
— Отингиз ким?
— Раъно, Раънохон!
— О. Раънохон!

Чиройли исм!
Димоғимга кирар ногаҳон,
Қиз сочининг ғалати
исм.
Йигит қолар кўзини тикиб,
Қиз жилмаяр нафис,
мулойим.
Ҳайкалтарош, дейди, энтикиб,
— Бирга яшаб,
бирга куйлайин!!!
Бу ҳолатни тўйиб кўрдим-да,
Ечиб солдим дил тугунчасин.
Гўё менинг тасаввуримда
Очиларди бир гул ғунчаси.
Нега бунча жозиба, чирой,
Нега бунча қувонар кўзим?
Ҳа, бу икки ёшда, ҳойнаҳой,
Ёшлик кўз-кўз қиларди ўзин...

Дўстим билан кузатиб қўйдик
Ярим тунда қизни уйига.
Ўша тунда ишқ қадам қўйди,
Қирди аста унинг ўйига.
То уйгача бир сўз демади,
Мен ёнида мисоли соя.
Йўллар денгиз,
Бизлар кемадек
Сузар эдик шод бениҳоя.

Ўша туни келмади уйқу,
Уйқу бизни банд этолмади.
Меҳмон бўлиб келди-ю туйғу,
Мангу қолди,
Ҳеч кетолмади.
Дўстгинамнинг қувончини ҳам,
Дардини ҳам бўлишар эдим.

Сўзлашардик бизлар дам-бадам,
Унда битта ўй яшар эди.
Сезар эдим,
Қийналар эди,
Дарди оғир бемордек дўстим,
— Сирларингни ошкор эт, — дедим,
Гарчи билиб турсам-да, ўзим.
— Сирим борми, — деди хафаҳол, —
Сирим борми сендан яширин?
Қарашидан англадим савол.
Назари ҳам англатар сирин.

Дўстим бир оз севгилисидан
Сўз очди-ю,
Қилди шикоят:
— Тартиби йўқ сира ишида,
Ешлигидан бўлсайди шояд.
Безакларга боқиб тўймайди.
Кўрар эмиш ҳатто уйқуда.
Ўз ҳолинга сира қўймайди,
Қилиқлари кўпдан беҳуда...
Ошиқ бўлмай туриб ҳеч киши,
Била олмас севги қадрини.
Жумбоқ экан ошиқлик иши,
Англаб бўлмас экан сирини.
Меҳмон келар бўлса уйинга,
Хабар қилиб,
Айтиб келади.
Севги тўғри келар уйинга,
У истаган пайти келади.

Қилай десам фикримни ошкор,
Шеърим келар ёрдамга ҳар гал.
Этмоқ учун севгисин изҳор
Менинг дўстим ясади ҳайкал.
Севгисига ҳайкал ясади,

Неча тонгни кутиб уйқусиз.
Боққан сари меҳри ошади,
Боққан сари чирой очар қиз!
Қаршисида туради ҳайкал,
Қоматидан барқ урар баҳор.
Дўстим боқиб турганда ҳар гал,
Сўзлагандек бўлар унга ёр!
Бу ҳайкалда кўрмас ўз ишин.
Ўша қизни тирик кўрар у.
Дўстим сезар нафас олишин,
Қалб тепишин сезиб турар у.
Кўради-ю, кетади эслаб;
Дарё бўйи,
Шаббода,
Салқин.
Ҳар кун шунда топарди излаб,
Чақнаб унинг қалбида ёлқин.
Йигит дилин ўқиб билгандек,
Қиз этганди севгисин изҳор.
Гал бераймин сўроқ қилганди:
— Айтинг, қалбда нимаики бор?
Хўп, айтаман, аммо сўз эмас,
Меҳрим қалбни этсин ифода.
Туйғу орзу каби муқаддас,
Сабр қилинг бўлса ирода.
Ўша тунни энг биринчи бор
Сезган эди лаб ҳароратин.
Бўса сасин тинглаб беозор,
Олам ором олди ўша тун.
Қаршисида туради ҳайкал:
Дўстим яна тикади кўзин.
Сўзлайди-ю, ўзи ҳар маҳал
Тинглагандек бўлар қиз сўзин.
Қаршисида ўтириб секин
Неча кунлар сурди ташвишин.
Бир хаёлдан қўрқарди лекин:

«Эгасига ёқарми ишим».
Охири бир қарорга келдик,
Айтсин, дея, ўз баҳосини.
У қиз сари шамолдек елдик,
Билмай туриб ишқ савдосини...

Кенг даровоза.
Бизга таниш уй,
Ичкарига кирдик шошилич.
Оқар эди уйдан майин куй,
Куй севинчга қўшарди севинч.
Неча марта мана шу ерда
Бўлиларди улар суҳбати.
— Учрашамиз қачон?
— Ҳа, эртага!
— Ҳар кунгими вақти, соати?
Қанча-қанча орзу-ўйларни,
Истакларга гувоҳдир бу жой.
Агар сўйла, десам, сўйларми,
Сўйлармикан тошиб мисли сой?..
Деразамдан нур қуйиларди —
Тун қўйинини этарди пора.
Қиз уйида йўқ туюларди,
Дердик:
— Уйда бўлсайди зора?!
Қулоғимга чалинди шу чоқ
Тун қўйнидан бир «пичир-пичир».
Дўстим деди:
— Ана Раъно, боқ!
Боқдим кўзга ишонмай ҳеч бир.
Унда турар йигит ва Раъно!
Икки киши,
Аммо бир соя...
Шивирлашлар...
Манглайи қаро
Раъно қилар эди ҳикоя:

— Ер бўлмоқчи бир ҳайкалтарош,
Узи билан ўзи овора.
Эрта-ю кеч йўнар ҳарсанг тош.
Бу касб менга ёқмайди сира.
У тошларни севади ортиқ,
Тонгни кутиб олар тош билан,
Тошга бўлган меҳрини тортиб
Ололмайман бу бардош билан
Сердаромад эмиш бу ҳунар,
Қизиқтирар мени шу фақат.
Қизиқтирар мени зийнат, зар,
Ҳа, шуларга менда муҳаббат.
Қувноқ бўлса ҳаётим, дейман,
Хаёл билан бошим қотмаса.
Қанот бўлса севганим, дейман.
Хаёлларга сира ботмаса.
У мен билан ўйнаса-кулса,
Ўз умримдан бўлардим рози.
Ё сен менга кўмакдош бўлсанг,
Бўлсанг менинг чин ишқибозим.
Унда турмуш қураман, аммо
Зерикмайман сен билан, ишон!
Сўз бер менга, у чоқ доимо
Учрашмоққа топасан имкон...
Эшитдик қиз ҳикоясини,
Бу ҳикоя кўзни ёшлади.
Шу қора тун ўз соясини
Дилимизга уйиб ташлади.
Дарвозани кирганда очиб
Ҳовлига ҳам,
Қиз дилига ҳам
Йўл очилган экан англасам...
Турар эдик нафратлар сочиб.
Йигит олган биринчи бўса
Қадрсиздир бунчалар наҳот,
Қалб кўпирар,

Тўлғана̄р,
Жўшар,
Ҳайқирмоқчи бўлар у, ҳайҳот!
Наҳот, кулиб туриши сохта,
Наҳот, сохта унинг сўзлари,
Наҳот бирга юриши сохта,
Сохта боқар ёниқ кўзлари.
Ким қучмади экан бу қизни,
Берганмикан бўса бесаноқ?
Севги кўзи шунча ожизми,
Ҳушёрликдан турарми йироқ?!
Ҳайҳот, қани оташ муҳаббат,
Ҳайҳот, қани ўша лобар қиз.
Ҳайҳот, қани ёрга садоқат,
Ҳайҳот, қани ўша дилбар қиз.
Афсус,
Афсус,
Биринчи бўса
Юракларга қувонч экмади.
Афсус,
Афсус,
Биринчи бўса
Мўлжалига бориб тегмади.
Дейман:
— Истак бўларми поймол,
Мерган эмас экансан, дўстим.
Босиб келиб тундай бир хаёл,
Очолмадим ҳаттоки кўзим.
Бор кучимни йиғдиму,
Ғоят
Ҳушёр тортдим.
Жим эди ҳар ёқ,
Боқдим.
Турар ўша бир соя,
Дўстим кетиб қолганди йироқ.
Дўстим бу гал худди шу ерда,

Орттирди-ю, ўзига қайгу,
Утган кунлар бўлиб бир эртақ,
Севги билан видолашди у,
Севги билан видолашмади,
Иўқ,
Қиз билан видолашди у!
Севги билан видолашмади,
Севги қолди қалбида мангу!
Орқасидан югурдим,

аммо

Етолмадим мен унга йўлда.
Уйга келдим,
Турарди танҳо,
Темир болга тутиб қўлида...
Бошсиз эди ҳайкал бечора,
Тандан жудо бўлган эди бош.
Ҳайкал боши бўлиб чилпора,
Ётар эди парча-парча тош.
Деган каби «недир гуноҳим»,
Турар ҳайкал қаддини букиб.
Эшитилди қулоққа оҳи.
Бир маънони тутардим уқиб:
— Мен у эмас.
Қиз-ку, бевафо!
Мен севгининг ҳайкалиман,

бил!

Мен у эмас,
Қиз-ку, бевафо!
Мен севгинга содиқман, кафил!
Айтгин, менинг гуноҳим недир?
Нега мендан оласан қасос?!
Дўстим боқди.
Сўради узр:
— Сени бошсиз
айладим бехос!
— Кечир, кечир,— деди,

Ёлворди.

Ёлворган ким,

Ҳайкалми ё у?

Билолмадим.

Ёнига бордим

Кўзларимдан ёш тўкиб

дув-дув.

Парчаланган ҳайкал бошини

Дўстим олиб босди бағрига.

Синар эдим дўст бардошини,

Тоб бермасди алам қаҳрига.

Шундай чоқда не қилмоқ

керак?

Сўзлолмадим,

Тилим кесилди.

Ҳовлиқади,

Уради юрак,

Юрак чил-чил бўлди,

Эзилди.

Кўнгил тўлиб келган бу чоқда

Сўз тасалли бера олурми?

Азобланган маҳал қийн

Дўстни гапга солиб бў

Йўқ,

Бу дамда сўз кирмас ора.

Қолдирмоқлик яхшидир якка,

Далда билан битмайди яра,

Даво топмоқ қийин юракка,

Қиши қандай яшар юраксиз,

Ҳаёт борми урмаса юрак?!

Ўз юраги бўлса кераксиз,

Бунга қандай чидамоқ керак?!

Бундай чоқда гангийди бошинг.

Оқизасан аччиқ-аччиқ ёш.

Ҳеч етмайди кучинг,

Ярасига сепган бўлса туз!
Ранжидими мендан дедиму
Астагина унга қарадим:
«Бунга кўп йил бўлган эди-ку,
Янгиладим чоғи ярани».
Аёл бориб ҳайкал ёнига
Ҳайкал каби қотди бир нафас.
Муз югуриб кирди қонига,
У ёлворди,
Эшитилди сас:
— Ҳа, ўша мен, ўша бевафо,
Бир юракка кирган дард бўлиб.
Ҳа, ўша мен, ўша бевафо,
Гулгун юзда қолдим гард бўлиб.
Енгилтаклик йўлига кўчдим.
Хато қилдим,
Эҳ, ёшлик экан.
Зерикишдан қўрқдим, чўчидим,
Ёшлик экан.
Бебошлик экан.
Афсус,
Энди ўрин йўқ арзга,
Ёшлигимни қайтариб бўлмас.
Уни ҳеч ким олмаган қарзга,
Қўлдан-қўлга кўчувчи пулмас.
Ҳа, ўзимнинг бебошлигимдан,
Ўз-ўзимга нафратим тошсин,
Упкалайман ўз ёшлигимдан.
Кечир, сени айладим бошсиз?
Истамайман,
Ҳеч кимнинг асло
Муҳаббати бўлмасин бебош!
Ёриб ўтди қалбни шу садо,
Қулоқларга отилгандай тош!
Бу ҳайкални бошсиз этган ким?
Дўстимми ё бевафо аёл?

Қотганимча турар эдим жим,
Уртар эди дилни шу савол!
Аёл сўлган гулдек заъфарон.
Юзларини босганди ажин.
Боқаману бўламан ҳайрон.
У ҳам менга қараб қўяр жим.
Гўё уни ҳусн тарк этиб,
Ўзи бўм-бўш бўлиб қолганди.
Гўё уни ҳусн тарк этиб,
Қўйлагига кўчиб олганди.
Билган каби қилганин хато,
Дучор эди оғир қийноққа.
Ботинолмас эди у, ҳатто,
Ҳайкалга ҳам тик қарамоққа.
Тўп ичига урди у ўзин,
Шарпа каби изсиз йўқолди.
Аёл кетди
Тикканча кўзин
Олов ёшлик термилиб қолди.
Аёл кетди,
Аммо ҳар дилда
Ачинарли бир қисмат қолди.
Аёл кетди,
Аммо ҳар дилда
Яшагувчи муҳаббат қолди.
Аёл кетди,
Аммо ҳар дилда
Бир ғулғула, бир тўфон қолди.
Аёл кетди,
Аммо ҳар дилда
Бир орзиқиш, бир армон қолди.
Аёл кетди,
Кетди бевафо,
Шарпа каби изсиз йўқолди.
Аёл кетди,
Ортида, аммо,

Ҳар юракда бир вафо қолди.
Муҳаббатдан бир наво қолди,
Титроқ турар эшитган жонга.
Ҳар юракда бир вафо қолди,
Ибрат қолди ҳар бир инсонга.
Раъно мангу қилар илтижо,
Ҳаётига тилайди тирак.
Вафо қолди юракларга жо,
Қоя каби юксалди юрак!!!
Аёл кетди,
У ўзи билан
Олиб кетди ҳар дилдан соя...

ХОТИМА

Достон тугар шу сўзим билан,
Худди шунда битди ҳикоя.

Москва — Тошкент, 1960

ДЕНГИЗ МАВЖ УРАДИ...

«Денгиздан томчилар» туркумидан

Райнис шеърларини ўқийман...
Хаёлимда сузар денгиз тўлқини.
Шеърга қофияни ўқлайман,
Нишонга ур, юрак ёлқини!
Райнис — денгиз,
Денгиз денгиз эмас!
Шоир билан шеър баҳси қурдим.
Шоир эса шеър айтиб тинмас,
Шоир қўчиб тўймайди юртин!

Қучиб туриб
 она тупроғини.
Тўлқин урар,
 мавжи бир олам.
Аввал татиб шеър қаймоғини,
Тебратаман қалам!
Денгизда тебранган чўп мисол
Тебранади
 қалам
 қўлимда.

Осмон билан қилгандай висол
Қоғоз кулар,
 кўзи йўлимда.
Боқиб турар нуроний сиймо,
Денгизга зар тўкар бир текис.

Уйғонади наво,

наво,

наво.

Навойини чорлайди Райнис.

Навойидан ўқийман.

Райнис

Чайқалади куй қўйнида маст.

Қўзғалади тўлқин бўлиб ҳис,

Куйга куйлар оқади пайваст.

Райнис куйлар,

Тинглар Навоий —

Кўк ўз аксини денгизда кўрар.

Қўшиқ чулғаб олар ҳавони,

Мавжланади минг бир хил нурлар!

Етиб майин қумли

қирғоқда

Тинглаб қолдим боболар баҳсин.

Денгиздай куй билан қучоқда,

Осмонимга ўқидим таҳсин!

Райнис шеърларини ўқийман,

Навойидан тинглайман ғазал.

Денгиз борки кўнгил тўқ, дейман,

Осмон... Осмон... Беқиёс гўзал!

Денгиз мавж уради,

Осмон чарақлар...

Тўлқин тўхтамайди,

Хаёл тўхтайдди.

Фикрим нур қўйнида ярақлар.

Борлиқ

куйга

ўхшайди!

1966

Қистоққа!
Жавоб йўқ,
Ранжийди,
Бўлади гаранг.
Эркалай бошлайман:
— Кимнинг қизи сен?
— Балиқлар совуқда қолибди қаранг,
Олиб чиқинг сувдан, дада, исинсин!

1966

АЛУС

Ҳусниддин Шариповга

Денгиз бўйидаман,
Қаршимда кўпириб ётади денгиз.
Мастман унинг куйидан ман,
Аммо,
бағрим бўм-бўшдек сенсиз,
Сенсиз
денгиз билан тиллашиб,
Тўлқин кўпик сочса,
пиво ичаман.
Ҳеч ким бунда менга беллашиб
Шинша юмалатмас,
Синадим кеча ман!
Денгиз бўйи,
Очиқ шийпонда
Ўтирардим алус симириб.
Бир йигит ёнимга келди,
очиқ сиймода,
Кўришди,
Кўришдим семириб...
— Алус ичяпсанми?— Сўради у хуш.
Кузатиб турибди, демак, олисдан.
Ичяпман, дейману
қалб уради жўш,
Гўё қовун узиб чиқиб
полиздан
Меҳмонни сийлаган ўзбек сингари

— Алусга марҳамат,— чорлайман уни.
Симириб ичади,
Биз ичган сари
Қиёмига етар суҳбат мазмуни!
Суҳбат борар
 Рига,
 Тошкентдан,
Пахтадан,
Балиқдан боради суҳбат.
Тун ярмидан ошганда,
Самимийлик ошар,
Ошади ҳурмат
У ҳамроҳ,
 бегона бўлмай қолади,
Янги танишлигин унутиб,
Хайр-хўшга баҳона бўлмай қолади,
Тонг оқарар,
 тун ўтиб.
Ўзбекча сўзлайман,
 ўзбекча
Денгизни пивога ўхшатаман,
 рост.
Ҳамроҳим боқади менга ўзгача,
Тушунмайди,
Аммо қилмас эътироз.
Сен, деб уни,
Шеър баҳсин қуриб,
Шоирликдан сўйлаб кетаман.
Яна ҳушёр тортиб,
Ҳамроҳни кўриб,
Тошкентдаги
 дўстимни
 ўйлаб кетаман:
«Ҳозир бўлса,
Ҳозир бўлганда эди,
У ҳам пиво ичарди.

Денгиз бўйидаман,
Билганида эди,
Денгизга муносиб кийим бичарди».
Мен эса,
 унга ҳеч этмай эътироз,
Хамма гапларини кашфиёт, дердим.
Соғиндим,
Дўстимга этдим роз,
Ҳаёт ишларига тан бердим!
Ҳамроҳга «хайр» деб,
Кетдим йўлимга,
Денгиз ҳақида ҳеч юритмадим баҳс.
Айтмадим не келса кўнглимга,
Ватандош-ку,
 аммо у нотаниш шахс.
Дўстим билан суҳбат қурганда холис,
Айтаман:
 қанчалар бўлмасин тенгсиз,
Яхшики кўпирару
 эмас у алус,
Ичиб юборарди одам,
Қурирди денгиз!

1966

ЯНА ДЕНГИЗ...

Яна чиқолмадим,
Яна денгиз
Менсиз тўлқин уриб,

пишқириб ётди.

...Қуёш нур тўшади денгизга энсиз,
Қуёш сувга ботди.

Атрофдан булутдай ўраб келди кеч,
Қиргоқда одамлар тўпи ҳам сийрак,
Денгиздан силжимас чағалайлар ҳеч,
«Чиг-чиг»лаб учишар тун бўйи сергак.

Совуқдан жунжикар,

Ҳурпаяр пати,

Саёз жойда терилади гуж

Шунчалар денгизга зўр муҳаббати,

Ўзи-ку бор йўғи нозик қуш!

Ҳайронман,

Тушунмай ўзимга,

ҳайрон...

Денгиз кузатаман.

Тарк этади шеър.

Хонамда қолган кун

қалб қилар тўфон,

Денгизини

денгиздек тошиб куйла, дер.

Шундай ўтди кунлар...

Шеърим баҳона

Денгиз қирғоғида

денгиз кўрмайман.

Йўқ, йўқ...

Яшамадим беғам, шоҳона,

Ундоқ кунни бошга урмайман!

Ҳаёт шундоқ ўзи,

ўтаверар кун,

Жаҳондан беҳабар қоламиз гоҳда.

Афсус афсуслардан дил гоҳида хун,

Одамга берилган кун-ку саноқда!

Шеър дарди,

Тунларим ўтади уйғоқ,

Денгиз пойламайман гўё жажжи қуш,

Денгиз мендан аввал яшаган шундоқ,

Мендан сўнг шу зайил ураверар жўш!

1966

Шу бонс,
асрдан ўтиб асрлар,
Денгиз яшар экан қуримай.
Шу бонс,
мен битган мурғак сатрлар
Сени излаб қолар, қанча уринмай!
Денгиздан узилса денгиз яшайверар,
Фақат номи бўлар кўл!
Дўстим,
Сатрларинг қулоғимга кирар,
Юбор ҳеч бўлмаса икки йўл?
Тошкент нафасини тотиб қўяй,
Фарғона атрини уфурсин юзга.
Дўстим,
дийдорингга тўяй,
Тўяй,
ўзбек
сўзига!
Сатрлар
жилғадай бизни боғлаган,
Сатрлар шоирлар умрининг нақши.
Денгизлар бирликни ёқлаган,
Денгиз бўлган яхши!

1966

Кундузи тўлқинга ўралиб ётдим.
Тунлар қизир эди шеър анжумани...
Шеър билан банд эдим,
Банд эди ёдим!
У қовоқ уяди барибир.
Зерикдим,
 бўлар-бўлмасга
Учакишар,
 тиллари тахир,
Тушар мени қумга булғашга!
Бу энди қанақа кўргилик,
Ҳаловат йўқ экан,
Қайда ҳаловат?
Умр-ку бор-йўғи тўрт кунлик,
Шуни ҳам яшаркан одам аломат!
Уйлайман...
Ниҳоят у тилга кирди:
— Кўнглимга мунча сув сепасиз?
Қош чимирди.
Мендан юз бурди:
— Сиз фақат денгизни севасиз?!

1966

НА БИЛАЙ...

Пишқиради денгиз,
Гупуради сув,
Сочилар марварид кўпиклар.
Тўлқинлар
 ҳеч тинмай ўйнайди қув-қув,
Тўлқинга тор келар уфқлар.
Уфқдан уфққа юмалар тўлқин,
Югурар
 тўлқинлар
Саф-басаф.
Турибман қошида, соҳилда олиб тин.
Бепарво,
Бетараф.
Уриниб ётибди денгиз тўлқин юмалатиб,
Сув шопирар ҳеч тинмай кўкка.
Ўйлайман,
Денгизнинг иши ғалати,
Меҳнатлари соврилар йўққа!
Нафсиз меҳнатгами шунча шижоат,
Бунча зўр бермаса,
Бунча тошмаса?
Мақсади топмасми ижобат
Шунча шошмаса?
Еки нафратмикин қалбига тўлган?
Ўйлайман...
Туюлар ўйим хатодек.

Мақсади бұлмаса ұзидай улкан.
Мудраб ётмасмиди лоқайд
гадодек?!

Мақсади бұлмаса,

уфқни қучиб,

Кенгликларни ётармиди банд!

Тўлқинлар

денгиздан қалбимга кўчиб,

Қалбимни этади денгизга монанд;

Тўлқинлар шов-шуви —

қўшиғи экан!

Нега шовуллайдди, дер эдим, тинсиз.

Денгиз?

У қўшиқ ошиғи экан,

Ҳа, чиндан денгизни тушунар денгиз!

1966

БАРДОШ

Сокни ухлаб ётибди денгиз,
Боши узра булутлар мудроқ.
У ҳайдалган даладай текис,
Гўё мумдай юмшаган тупроқ.
Жим ётар сув бир олам бўлиб,
Уйқусираб шипшийдн у гоҳ.
Мен денгизни уйқуда билиб,
Унга аста қадайман нигоҳ.

Уйқу эмас,
Макр қилар у,
Синар мени,
Синар бардошим.
Ташлансин дер,
 баҳона уйқу,
Пирпиратиб қўяди қошин.

— Денгиз; уйғон, ётар, бас энди,
Лёл макрин солма бошимга.
Кута-кута бардошим синди,
Ўзим келдим сенинг қошинга.
Мен биламан.
Чорлайсан аввал,
Қучгин, дейсан,
Қучиб суясан.
Сўнг бўласан умримга завол,

ҚИРҒОҚДА ҚОЛҒАН КҮН

Денгиз,
Сени кўрмасдан бурун
Қиёсингни ахтарар эдим.
Тилга олиб кўпда беўрин,
Сени мақтаб,
Мақтанар эдим.
Чаманларим елда елпинса,
Тебранса гар яшил бугдойзор,
Ўтлоқларим майин силкинса,
Жўшар эди дилда ифтихор.
Денгиз дердим,
Ҳайқирар эдим,
Кўрар эдим денгиз мавжини
Дарё бўйлаб айқирар эдим,
Ундан олиб қўшиқ авжини.
Денгиз
Сени кўрмасдан олдин
Сени қиёс этиб яшардим.
Кўрдим,
Кўриб ҳайратда қолдим,
Сал улғайдим,
Иўқ, йўқ ёшардим.
Фарқ этмоқда қуруқни хўлдан
Кундузлари чироқдай ёндим.
Китобни-ку қўймайман қўлдан,
Денгиз,
Сенга кўпроқ ишондим!

1966

УРТАДА ТОҒ

Қуёш чиқди.
Олтин нурлари
Тоғ бағрига келиб урилди,
Сачраб кетди ҳатто кўккача,
Зарлари сочилди ҳар ёқ.
Бу томон нур,
У томон салқин,
Ўртада Чилустун зиёни тўсган.
Қўзғади-ю, қуёшнинг рашкин,
Кўтарилди.
Яна кўтарилди —
Зиё
Тоққа ёйилди!
Кўтарилди,
Нур тоғдан тошди.
Энди юмалаб
Водийларга оқадн зиё.

1967

ТОҒДА

Тоғ айланиб, сой оқиб ўтар,
Сой айланар,
Тоғдан боқамиз.
Сокинлиги тоғдан ҳам баттар,
Хаёл — бир сой.
Биз жим оқамиз.
Юринг дўстлар дарё бўйига,
Сокинликни тинглаб қайтамиз.
Қулоқ тутиб майин куйига,
Сой кўнглини англаб қайтамиз,
Тушиб келдик.
Ҳайқирар дарё,
Тўлғанади сапчиб қирғоққа...
Кўкдан сокин кўринар дунё,
Пастга тушинг ўзин кўрмоққа!

1967

ТЕРАК

Тоғ устида новча бир терак,
Ой ёнади унинг учида.
Тунда бир шам ёнади.

Тоғ устида новча бир терак
Ялтирайди қуёш нурида.
Тонгда пуф, деб ўчирилган шам.

Тоғ устида новча бир терак.

1968

О Л М А Х О Н

Арчадан арчага сакрайди чаққон,
Изидан сочилар

қор—шовул.

Кўзлари мунчоқдай,

Чопиб чиниққан,

Буюк ўрмонларга

митти қоровул,

Кўрганда қувониб кетамиз беҳос.

Гажак думчасига қараб қоламиз.

У ҳуркиб қочади,

Биз қўйиб ихлос

Унга қор отамиз,

Яйраб қоламиз.

Тойчоққа ўхшатиб уни хаёлда

Эгарлаб,

уфққа қараб чопамиз.

У кўрқиб

инига кетди қай ҳолда?!
Биз унга ажойиб гаплар топамиз.

Арча учларига қараб излаймиз,

Шитир этса,

деймиз,

олмахон.

Олдида ҳам,

Ортда ҳам

уни «сиз»лаймиз,

Кўрдикми,
 кўзларда ёришар жаҳон!
Баландда юргани учун ҳурматлаб,
У ҳақда сўзлаймиз,
Сўзлаб толмаймиз.
Кичик масофадан ўтса ҳам ҳатлаб,
Мақтаймиз.
Асло биз кўрмай қолмаймиз.
Бошда бўлганидан
 ҳусну кўркига
Тўймаймиз...
Тўймаймиз
 туйғуга,
 ҳисга...
...Ерда юрганидан сира кирпига
Назар ҳам солмаймиз,
Олмаймиз эсга!

1968

★ ★ ★

Ёлворса-да дево́на булбул,
Ёлворса-да, парво́на булбул,

Куйласа-да ёниб у шунча,
Лабларини очмади ғунча.

Уртамасин қанчалар жонни,
Бунча кутди мунаввар тонгни.

...Йиллар ёрга ёлвора́ман — зор.
Севгисини этмайди изҳор.

1969

Болага суқланиб қараб қўяди.
Тун чўкди,
Биғиллаб йиғлайди бола,
Бола у,
Тамшаниб мамма сўрайди.
Олисдан онаси чекади нола,
Обболаб овутиб кўради.
На чора,
 бешиқни тебратолмас у,
Оғзига сўрғич ҳам сололмас ҳозир.
Боладай кўз ёшин тўкади дув-дув,
Қўрқувдан вужуди титрайди дир-дир!
Турмуш муштини ҳам,
 турмуш эртагин
Хўп тотиб ўртанган,
Дол бўлган қадди.
Шу топда,
 биғиллаб ётган гўдагин
Олтин
 бўлиб
 қолишидан
 қўрқадн...

1970

ЎЗБЕК ВА ПАХТА

Ўзбек!

Қўшиқ каби қалбларни қамрар,
Ўзбек ўз қўшиғин айтиб келади.
Пахта, деб ҳайқирсанг жаҳонга агар,
Ўзбек, деб, садоси қайтиб келади.
Ўзбек?!

Амударё мавжи юракда,
Сирдарё сингари битмас шижоат.
Ўтмиши ўзидан қолди йироқда,
Ўзи билан қолди қувончи—меҳнат!
Меҳнати—чўл билан водийни қўшди,
Қақраган даштларда денгизлар пайдо.
Водийси-водийга, боғ-боққа қўшни,
У дўстга,
дўстлари унга минг шайдо!

Дўстлар кўришаркан ҳар куни дийдор,
Саломдай самимий таралар сўзлар.
— Пахтамыз қанақа?
— Қалай пахтакор?
Нондай иссиқ юзларга юзлар!
— Хирмонга барака!
Холис ниятлар...
Тоғ хирмон юксалар,
қалб буйруғи шу!
Пахтакор яна бир маррага хатлар,
Маррадан яна бир марра кўзлар у!

СЕРГЕЙ ЕСЕНИН

Мармар уфқлардан кўзим қамашар,
Ока этаклари уфққа туташ.
Бунда мовий кўзли бир шоир яшар,
Шеъри кулиб турар,
қалбида оташ...

Нилий осмон туси сатрига кўчган,
Яшил далаларнинг тафти уфулар.
У оппоқ кўйлақда боладай ўйчан
Оқ қайин остида ўйланиб турар.

Тиниқ кўзларида ўрмон суврати,
Ока оқиб ўтар юрагидан жим,
Феруза кенгликка боқиб туради,
Мусаффо ҳаволар ютади тинчин!

Унга ҳар қарашда кўзим қамашар,
Унинг кўм-кўк уфқин ололмам қамраб.
Бунда ҳаводай соф бир шоир яшар,
Офтоб сиймосига тўймайман қараб.

1973

ҚУШИҚ ЯНГРАР ЭДИ...

«Коля, Коля, Николай...»
(Қўшиқдан)

Қўшиқ янграр эди осмонни тутиб:
Оқ қайинлар,
қарағайлар
ўйнарди.

Анқайганча,
тамом ўзни унутиб,
Уларга қўшилиб куйлардим.
Зикина куйларди чексиз Волгадай,
Поёнсиз ўрмонлар бирга шовиллар.
Турибман,
қалбимга қўшиқ тўлгандай,
Қалбимда кўчгандай бўлар довуллар!
Коля, Қоля, дейди.
Николай, дейман,
Сергейга боқаман,
кучоққа тайёр.

Куйла, ҳой дўстларим, иккаланг, дейман,—
Куй қанот,
мен эса учмоққа тайёр!

Людмила куйларди,
Бутун Россия
Унга жўр бўлади
Куй тўла осмон
Чўмаман рус куйин эҳтиросига.
Куйимни излайман шу куйга мосман!
Куйимни излайман!

Менга оқ қайин
Шалдир-шулдир этиб қалбини очса...
Мажнунтол соч ёйсин нега боқмайин,
Хаёлим тўзитиб сочидек сочса!
Қарағай бош узра тутиб соябон,
Қадрдон дўстини тортади тўшга...
Туғилар қалб тўла қўшиқ, ҳаяжон,
Россия,

қўйнингда айландим қушга!!!
Ўз куйим топгандай бўлдим чамаси,
Сўрасам руслардан,

куйлаб бергайлар.
Куй бўлиб кўринар энди ҳаммаси!
Оқ қайин,
Қарағай...
Коля,
Сергейлар...
Ҳаммаси куйимда топади маъно,
Ҳаммаси бахш этар куйга хосият.
Куйим тайёр бўлди:
— Тингла, эй Дунё,
Бир сўздан иборат ўзи—Россия!

1970

КАСКА

Машқда эдик...
Окоп қазирдик,
Қарағайлар боқар эди жим.
Уруш йўғу жангга ҳозир эдик,
Отиш бўлса—отиш!
Ҳужум бўлса—ҳужум!
Окоп қазир эдим...

белкурагим

Тақ этдию, тошга

тегди чамаси.

Йўқ, тош эмас...
Жиз этди юрагим!!!
Икки курак тупроқ олган эдим;
Аён бўлди ҳаммаси.
Каска экан...
Учиб бўёғи
Ичи тупроқ, таши ҳам тупроқ.
Айлантирдим у ёқ-бу ёғин
Уқ ўрни йўқ... ҳамма ёғи соғ.
Қуршар қуролдош дўстларим,
— Қани, қани?..

Каска ўтди қўлма-қўл.

Тозаладик ичи-устларин,

Шоширади баъзилар:

— Ҳа, бўл!..

Тозаладик...

Чинни-чироқдай...
Қаскамизга ўхшаркан жуда.
Худди

акам

келди

тупроқдан...

Ҳа, акалар!..
Атроф осуда!
Байроқ каби тутиб қўлимга
Бу каскани баланд кўтардим.
Боқдик ўтган уруш йўлига
Акаларим саф-саф ўтарди.
Жанг ўтган йўл,
Урушнинг йўли
Қўшиқларга солиб ўтамиз.
Акалар!

Сиз билмайсиз ўлим,
Сафимизда олиб ўтамиз!

1970

ЕҚАДИ..

Мўридан таралган тутун —
тизимча
Арчага боғланган уйча—
пастида,
Шундай хаёл қилдим ўзимча,
Бир ёғоч уй кўриб арча остида.
Ўтиб кетолмадим.
Кирдим ичкари
Қизалоқ уй иччи қилар саришта.
Юзи ой,
Сочлари шуъла сингари
Кўзим олиб қўйди битта қарашда.
Саломга жилмайди,
Ишчи қўйиб,
Байрам кўйлагини кийиб чиқди тез.
Боқиб олдим роса
Тўйиб-тўйиб,
Саволимга қулоқ тутганида қиз.
Қиз-ку экан ўзга йигит қаллиғи,
Энди фақат деразадан боқади.
Аммо рус қизларининг битта қилиғи—
Меҳмон келса...
Ясаниши
ёқади.

1970

ЖИЛҒА

Қишда қотиб ухлар боладай
Муз кўрпасини ёпанча жилға.
Баҳор келгач, у шалоладай
Куйлай-куйлай тушади йўлга.

Қайинзорга қараб шўнғийди,
Майсаларни қучади жилға.
Ёз келганда кўм-кўк тўн кийиб
Куйлай-куйлай тушади йўлга!

Ялангликка чиқиб олар у,
Олтин камар—жимирлар жилға.
Куз келганда—осмонга кўзгу!
Куйлай-куйлай тушади йўлга!

Ғўқ, ухламас экан қиш бўйи,
Қўшиқ тўқиб чиқаркан жилға.
Етилганда, битганда куйи.
Куйлай-куйлай тушади йўлга!

1970

АЁЛ

Мана
Уйга қайтар солдатлар,
Хизмат тамом,
 чеҳралар шодон.
Ўзгаради жиддий ҳолатлар,
Ҳатто офицерлар,
 сержантлар шодон...
Ҳушлашади ҳамма...
Адрес ёзишлар...
Ён дафтарлар титилар
 ғала-ғовурда.
«Сен бизга борасан!» деган товушлар...
... Бир аёл туради
 хомуш, ҳов, тўрда.
Ҳеч кимда иши йўқ,
Хайр-хўши йўқ...
Поездга тикилар,
 сўнгра йўлга ҳам.
Сўрасам, гапга ҳеч ҳуши йўқ,
Кўзи тўла алам...
Яқинлашдим ўтганда четга,
Аритай деб, дилда ғуборни.
— Серёжа ҳам шундоқ поездда кетган...
. . . .
Поезд қўзғалганда
 йиғлаб юборди.

1970

АРАЗ ЭКАН..

Узоқ бир манзилда турар қайнонам,
Озиб-ёзиб келар ,

соғинишамиз.

Кўнглин олиш бўлар аҳду паймонам,
Чойни ҳам совутиб,

сўнгра ичамиз,

Бир кунда беш қайта ёзиб дастурхон,
Ўн маҳал саломни этмаймиз канда.

Аммо, дўстлар, сира бўлманг сиз ҳайрон,
Хатога йўл қўйдик бир гал келганда.

Яхши кутиб олдик.

Тошкентни кўрди,

Янги Тошкент кўнглин кўтарди чоғи.

Ўзи ҳам Тошкентни тўлдириб юрди,

Росаям чоғ эди кампир димоғи...

Кампирга гапимиз кўп эди жуда,

Зерикмасин, дея куйиб-пишардик...

Бир-биримиз билан сўзсиз, осуда

Ишдан қайтиб ҳатто,

жим кўришардик.

Болалар «биби», деб тинчига қўймас,

Биз ҳам қоқ тунгача кўнгил овлардик.

Кампиршо ёстиққа бош қўяр-қўймас,

Икки ён кетардик худди «ёв»лардек.

Гапга ҳам йўқ фурсат...

Қўшни хонада

Тонгача тинимсиз чироқ ёнарди,

Безовта ураркан қалб қайнонада,

Бизларни қийнарни шеър ёзиш дарди,
Уч кун ўтмай туриб кампир тушмагур:
Кетама, деб қолди,
Тугуни қўлда.
Худо зорин қилдик,
Сўрадик узр.
Қайтармоқчи бўлдик неча бор йўлдан,
У сира кўнмади.
Ҳа, ёшлар дея
Бир менга,
 бир эса қарар қизига.
Кампиршо қилгандай худди аския,
Қайтиб кетиб қолди келган изига.
«Тез қайтиб қолибсан;
 ё қочдими гап?»

Чоллари сўрабди.
«Улар!» дебдилар.
Тез қайтдим,
Рости гап,
Бунга бор сабаб,
Улар...
Араз экан улар, дебдилар.

1972

СУВ СУРАЙМАН, СУВ...

Тоғлардан ҳайқириб бошланган дарё
Саҳролар кўксида боғ этар барпо.
Ернинг томирида қондай югурар,
Заминнинг одамдай юраги урар.
Яшаш ишқи билан жонланар борлиқ,
Ҳаёт, деб тутади ўзидан ёрлиқ.
Япроқ мавжларида сувнинг жилваси,
Ниҳол авжларида сувнинг жилваси.
Сув сўраб ёнаман,
Қалбим ташна чўл.
Сув бўлсин,
Сув бўлсин,
Сув бўлсин

мўл-мўл!

Сўрайман,
сўрайди зориқиб Замин,
Ўт ўчсин,
у сувга бўлмасин зомин.
Зоримни эшитиб тоғ бошида сув
Тошдан-тошга сакраб, етиб келар у.
Ҳаётдек билмайди тиним, шошади.
Умрини зарралаб нурдай сочади.
Кўзимга дostonдай оқади дарё,
Мавжлари тўлқинли мисралар гўё.
Қирғоқдан тошади эзгу туйғулар.
Одамни улуғлаб оққан куй улар.

Нега шошилар, деб, ўйласам энди,
Ниятидан огоҳ кўнглим ҳам тинди.
Майса,

ниҳол,

одам,

олам

сўрар сув,

Шундан тиним билмай

сув югурар,

сув!

1972.

МИЛТИҒИНҒ

Милтиғинг —

мўлжалга урармиш аниқ,
Нуқул пойлар экан ўнни, тўққизни.
Милтиқлар ичида белгиси таниқ,
Ўрмонда йиқитган экан тўнғизни!
Жуда яхши эмиш сенинг милтиғинг,
Милтиқда омадинг бор эмиш,
асли.

Сезишмайди ҳатто бору йўқлигинг,
Қуролингга боқишади ҳавасли.
Мушқасини мақтаб,
Затворин суриб
Қўндоғни текис,

силлиқ, дейишар.

Ҳатто қаттиқ қишда стволин кўриб,
Муздек темирни ҳам илиқ, дейишар.
Гўё сен йўқдайсан,
Ўзи отармиш,
Ўзи теккизармиш
тўққизга,

ўнга.

Уқ ўрни мишенда қатор-қатормиш,
Буришади сенинг ишингни жўнга.
Милтиғингни дўстлар мақташар жуда,
Ҳамма гап—қуролда, дейишар улар.
Гоҳида отишни қилмасанг удда,
Ҳаммалари сенинг устингдан кулар.

РУС

Рус сўзи
оқ қайин танидек тоза,
Қордек оппоқ бўлиб кўринар.
Рус сўзи
қўшиқдай овоза,
Оламнинг юзида кулиб кўринар.
Рус, дейди,
ажнабий элда мени ҳам,
Москва,
Тошкент, деб қўшиб қўяди.
Поёнсиз ўрмонлар,

Рус десам—
Юракдек гупуриб,
жўшиб қўяди.
Бир ялов остида оламдан ўздик,
Ҳар онимиз
Ленинга
мангу қасида.
Рус,
Ўзбек
чақнайди қўш кўздек
Буюк дўстлик онласида!
Ҳаёт ҳақиқатин борми англамас?

Дерлар:
Йиллаб орттирилар дўст
Оға
 инисини зинҳор танламас,
Туғишган оғадир менга—
 Рус!

1973

КРЕМЛЬ ҚАРШИ СИДА

Асрий обидалар...

Минора...

Қасрлар...

Тарихни елкада тутиб туради.

Уларнинг бошида гирди—

асрлар!

Умр—шамолдай тез

ўтиб туради.

Асрлар сояси илашар кўзга,

Совуқ нафасидан вужуд титрайди.

Тилим айланмайди қаршида сўзга,

Тарих

дақиқадан

тез ғилдирайди!

Кремль қаршимда тўкар салобат,

Бошида порлайди юлдуз—

беш қирра.

Кўргандай бўламан бир туш—аломат!

Бошига тожини кийгандай Курра!

Оламга таратиб шодлик ва зиё

Кремль офтобдай ёниб туради,

Унинг нафасидан тирикдай Дунё!

Юракка ўхшайди унинг суврати!

Мен унга боқсам минорадек тик,,

Кўзимда ёнади юлдуз чамани.

Юрагим порлайди нақ Кремлдек,

Чорлайман шу ерга ҳамма-ҳаммани!
Кремль қаршимда,
Порлаб турар у!
Юргандай бўламан кўк офтобида,
Сен
оламнинг кўкси, кўркисан мангу,
Умрбоқийликка тирик обида!

1973

ГУЗАЛ

Урмон қучоғидан келтириб,
бир туп
Оқ қайин ўтқаздик
Тошкентга,
боққа.
Оппоқ танасини куртаклар туртиб,
Шохлари гуж бўлди яшил япроққа.
Олма,
ўрик,
жйда,
ёнгоқ ичида
Ёлғиз ўсяпти,
Иzzат-ҳурматда.
Ким кўрса мақтайди:
— Чиройли жуда!
Баъзилар кўришар кунда тўрт марта.
Ёлғиз ўсяпти,
Етсирамас, йўқ,
Ўзбек тупроғини ҳис этар ўрмон.
Сочса ҳам бошидан ёз офтоби чўғ,
Гуркираб турибди,
Яшар беармон.
Ўзи гўзал жуда...
Рус қоридай оқ,

Ҳар кунн туяман муҳаббат ҳисси.
Узи гўзал жуда...
Гўзалу
 биноқ
Танҳолиги яна ҳуснига ҳусн!

1973

УЛИМДАН ҚҰРҚМАЙМАН

Улимдан қўрқмайман,
Ҳаёт лаззатин
Тотдим,
 тотяпман,
 тотаман ҳали.
Битган йўқ ҳозирча иззатим,
Нари тура турсин ўлимнинг гали.
Улимдан қўрқмайман,
Баҳоли қудрат
Шеър ёздим,
 ишладим,
 гоҳи чарчадим.
Гоҳида йўллардан ўтдим ҳам мудраб,
Қолиб кетмадим ҳам аммо барчадам.
Худбинлик эмас бу!
 Боламни севдим,
Юрак садоқати юракка тирак.
Ҳаётни аслида
 яхшироқ, девдим,
Вожиб бўлавермас экан ҳар тилак.
Шукурки,
 дўстимни қўймадим якка,
Муҳаббат юзига суртмадим қора.
Сифдирдим азобин ўзим юракка,
Ўзгалар қалбини этмадим яра.
Инсонча яшадим.

Гар ўтган бўлса

Узр,

хом сут эмган

бандаман.

Яхшилик эди у—

не тутган бўлсам,

Заҳрин олиб қолдим танда ман!

Мен сиздан розиман,

бўлсангиз рози

Бошим кўкка етар,

инсонлигим—шу.

Бугун ҳаддим сиғиб,

кўнглимни ёзиб,

Ичиб тўймаяпман

зилол сув!!!

Улимдан қўрқмайман,

юриб саломат

Насиба,

ризқимиз

териб кетамиз.

Улимдан қўрқмайман,

ҳаёт—омонат!

Келажак қўлига бериб кетамиз!

Душманним йўқ эмас,

гоҳида мақтаб,

Мени лақиллатиш вақтин кўрганман.

Лекин ўлганимда

ёзиб мен ҳақда

Тагига қўл қўйса

бундан қўрқаман!..

1974

ҚУЕШ АКСИ

Хўроз сувда қуёш аксини кўрди,
Энг бўлиқ дон шу, деб унга югурди.
Илиб олмоқ бўлди,
 илинмади дон,
Унга интилади тинмасдан, ҳамон...
Ҳар тонгда югурар сув бўйига у:
— Олмасдан қўймайман,
 мақсадим шу,
 шу!
Ҳар кун югуради,
 илмоқ бўлади.
Ҳар кун
 қуёш эса
 кўкдан кулади!

1974

ОЧИҚ ДЕРАЗАЛАР

А. Сурковга

I

Қатор уйлар,
Бостирма уйлар,
Томи ясси,

сомонли сувоқ.

Улар мунгли ўтмишдан куйлар,
Деворидан тўкилар увоқ.

Дарича йўқ кўча томонга,
Кўча билан иши йўқ, асло.

Ярашиқли ўтмиш замонга
Кўринмайди ҳеч кимнинг васли.

Ҳар бир ҳовли ўзича қўрғон,
Эшик занжир,

кўнгиллар ҳам берк.

Ўзбек боши неларни кўрган,
Бўлмаганда ўз қўлида эрк.

II

Кўздай очиқ дераза қатор,

Кўчаларга тикилиб турар.

Улар сезмас ҳеч қандай хатар,

Чунки меҳмон эгилиб турар.

Хонадонда бирорта сир йўқ,

Қучоқлардек кенг очиқ эшик.

Ҳар инсоннинг бахти ҳам тўлиқ,

Тебранади ёлғиз бир бешик.

СЕВГИЛИМГА ҚАНОТ БЕРДИМ

Ҳазил

Севгилимга қанот бердим,
Учгин, дедим, уч юксак,
Елкаларим бир тоғ, дердим,
Сен тоққа чиқ, буюксан!

Севгилимга қанот бердим,
Писанд этмай елкани,
Бошга чиқди, нажот бердим,
Жиловла, деб елканни.

Севгилимга қанот бердим,
Ҳаволанди осмонга,
Бир оз пастга тушгин, дердим,
Керак инсон инсонга!

Севгилимга қанот бердим.
Кўрдим яхшилик раво,
Олиб кетгин бирга, дердим,
Қилмади менга парво.

Севгилимга қанот бердим,
Шамоллар бошлаб кетди.
Эркин-эркин учгин, дердим,
У мени ташлаб кетди.

1975

* * *

У ён ҳам,
Бу ён ҳам

сап-сариқ сахро

Уртада пилта барг қатор саксовул,
Ҳаво ҳам қуёшдан қизиган сафро,
Гур ёниб кетгудай

ким ўт чақса у.

Жулдур,
Еқавайрон,
Сочлари тўзиқ,
Туришибди тоғ бардошли мазлумлар.

Йўқ,

улар саксовул эмасди,

йўқ,

йўқ...

Улар —

ишқ дардига маҳкум мажнунлар.

1975

РАСУЛ УЧРАШУВГА ШОШАДИ...

Студентлик йилларин эсланг,
Расул оға,
Елдай ўтиб кетди енгил у дамлар.
Энди
таниб туриб, ёшлар, дер «тоға»,
Ташлаяпсиз
собит қадамлар.
Ҳар бир хонадонда шеърингиз янграр,
Доғистонни юртим, дейди, ҳамма халқ.
Сиз, десак,
бу олам шоирни англар,
Сатрлар қонида урар сизнинг қалб...
Лекин
бугун сизни чорлаб ётоққа,
Учрашувга йўлламоқ бўлдик.
Бугунча чиқариб сизни бўйдоққа,
Ҳамма шўхлигингиз қўлламоқ бўлдик.
Кечирсин бизларни Фотима опа,
Малол келса агар,
кечиринг сиз ҳам.
Сизнинг хусусда биз
гап топа-топа
Шуни маъқул кўрдик,
йўқ, деманг, акам?!
Хўп, деди,
сочини булғаб сиёҳга,

Башанг кийинтирдик,
 бошида дўппи.
Биз оқ йўл тиладик
 Расул — сайёҳга:
— Қизни олиб келинг,
 кутамиз, хўпми?
Хўп, деди кўкимтир кўзини тикиб,
Аввал қиз ёнига йўлини олибди,
Ажабо,
 учрашув эсидан чиқиб,
У хоккей кўргани кетиб қолибди,

1973

ЛИЗА

Сен юрган йўллардан юраман, Лиза,
Изларинг излайман қумли йўлларда.
Сен, деб, тикиламан йўловчи қизга,
Айни топгандайман сени уларда!..

Шу йўлдан келардинг

қасос тўла қалб

Кўксингга сиғмасди

урарди дук-дук.

Ҳаяжон тафтидан тамшанарди лаб,

Бола эдинг...

Аmmo курашга етук!

Юрт ташвиши яшар кичик бошингда,

Душманга нафратинг,

оламда улкан.

Ҳеч маза йўқ эди еган ошингда,

Сабр косанг сенинг лиммо-лим тўлган,

Урмонлар янчилар—

жонинг ачийди,

Болалик топталар ёв оёғида.

Фашистнинг қаҳридан қаҳринг сайрайди,

Инсон хўрланади мушт таёғида.

Душман томирини қирқардинг ичдан,

Улимдан тоймасдинг,

чиқардинг тикка...

— Уткир!—дердилар сени қиличдан,

Фурсатинг йўқ эди қўрқув, ҳадикка!

Аmmo

сотиб қўйди сени бир номард.
Туққан Ватанини қўшиб сотди у.
Қураш йўлларида бўлсанг-да ҳамдард,
Мурғак юрагингни пойлаб отди у.
Қўшиқни севардинг,

қўшиқ йўлларда
Сени етакларди олий ниятга.

Энди

номинг қўшиқ терар дилларда.

Сен;

қиз бўлиб қолдинг инсониятга!

Лиза,

инсон умри янгроқ бир қўшиқ,
Бу бахтли дамларда

биргасан,

бирга.

Сен куйлаб турибсан биз билан жўшиб,
Сотқинлар йўқолган, қоришиб ерга.
Ёнингда дўст каби кулиб боқади,
Кўзингни ўяди баъзи бадбахтлар.
Дарахт қатъияти менга ёқади,
Қайтага жим тура олур дарахтлар...

1973

КИРКИК

Гоҳи шеър қочади,
Излаб қоламан,
Тутқич бермас сира,
Ўртайди дарди.

...Бедазор...

Отамга ҳамроҳ боламан,
Отам бедазорда ўроқ ўрарди.

Боламан,

«Парт», этиб бедана учса

Қўрқувдан қум ўчдим,

юзимда йўқ қон.

Парпираб бедана осмонни қучса

Қанотдай тебраниб кетади осмон.

Парпиратиб юрагим учади бирга,

Нигоҳим осмонга қадалар.

Бенажот термилиб қоламан Ерга.

Отам-чи,

бошимда сочар хандалар!

Қиркикни лабига бостирар дарҳол.

Жийда шохларига илар тўрқовоқ...

Болакай орзумга бўлару тор-ҳол,

Бедана йўлига қўяди тузоқ,

Қиркик

беданадек қилади нола,

Бошқасин алдайдн,

асир олади...

Халойиққа Ленин ўзи бош,
Эски дунё бормоқда кулиб:
Бошимизда порлаб у қуёш,
Ҳайқиради:
— Яша инқилоб!
Доҳий сўзин тингладим,
ёндим.
Кўкни тутди гулдурос қарсак...
Қарсаклардан чўчиб уйғондим,
Лекин беҳад қувояди юрак,
Туш бўлса ҳам кўрганим бешак.

1975

КУПРИК

Сен унда,
Мен бунда,
Кўприк қўш қоядек тикда қотибди.
Хушманзара, оқ тунда,
Бир-биримиз кутиб,
тонг ҳам отибди.

Кўприк узиқ эди...
Ута олмадик,
Нева ўртамизда,
Биз—икки соҳил
Кутишдан

толмадик,

толмадик...

Кутмасак бўларми муродлар ҳосил?!
Оқ тунга алмашиб,

оппоқ тонг отди,

Сув юзи ойшадай ялтирар силлиқ.

Икки қоя дарё устига ётди,

Кўприкдан шаббода эсади илиқ.

Кўприк тушганида бирдек югурдик,

Уртада учрашдик,

висол,

висол,

висол...

Бир дам жим...

Иккимиз рўбарў турдик,

Нева мавжи сўзлар..
Бизлар эса лол.
Нева кўз эди-ю
 қирғоқлар киприк,
У кўзда намoён эдик иккимиз.
Узилса майли-ю,
Бузилмасин кўприк,
Дарёдан сўроқлаб,
 кўзни тикдик биз.
Кўприкда турардик
Бир-биримизга
Гапимиз кўп эди,
Тинмас баҳсимиз.
Шерик эди Нева қалб сиримизга,
Дарёда турарди қўша аксимиз...

1973

ҚОРОВУЛ

Елкада милтиғи
Эгнида пўстин,
Узи қарағайдан басавлат шамшод.
Ермак бобом менинг,
Қадрдон дўстим,
Ўрмонда кезади

гоҳ шод,

Гоҳ ношод!

Шамолдан силкиниб дарахт қуласа
Бошига тушгандай кўзин юмади.
Жоним ачийди,—дер,—гапга хулоса...
Асраб авайлайди,

қорга кўмади.

Бобога ҳайронман,

эртадан то кеч,

Совуқ ўрмон аро кезиб юради.
Дарахтлар уйқуда бўлсалар ҳам тинч,
Нафас олишларин сезиб юради.
— Билмайсан, болажон, ўрмон ҳаётин,
Бунда ҳам кураш бор,

яшаш-чун кураш.

Бир дарахт синдирар бирин қанотин;
Ҳар битта дарахтга қўл бериб сўраш...
Шунда улар дилин билиб оласан,
Қишда ҳам соясин қилмайини канда,
Кичикка зуғумин кўриб қоласан,

Дачининг чиқади бехос ўшанда.

Ёки

овчи келар милтиқ кўтариб,

Полапон савъани отиб қўяди.

Юборгим келади уни тўнтариб,

Одам-ку

калхатдек кўзини ўяди.

От қўшиб чанага,

бири эрмакка

Малика қайинини бутаб кетади...

...Кўксига муштар у,

қийин Ермакка

Сўнгра тамакидек тутаб кетади...

Айиқполвои каби ёзиб қулочини

Ўрмонни бағрига босмоқ бўлади.

Бошида оппоқ соч, гўё қулоқчини,

Уни тутамлайди,

ёзмоқ бўлади.

Ҳар дарахт ота, деб боқадди унга,

Ҳаётини ишонар,

тинч олар ором.

Бобом бўлса тунни улайди кунга

Ҳар битта дарахтни санар номма-ном.

Меҳрим тошиб кетар ҳар қарашимда,

Дарахт унга фарзанд,

мен ҳам боламан.

Ўрмондай қучоғин очар қаршимда,

Қўйинида дарахтдай туриб қоламан.

1974

Бир аскарбоши
Тутқин қилиб келмиш мусулмон қизин...
Сира аримабди шўрликнинг ёши,
Оламда қўйгани жой топмас ўзин.
Йиғларкан мажнунтол каби соч ёйиб,
Қуёшга тикилиб тилсиз қоларкан.
Бораркан тутилган ойдай қорайиб,
Ёруғ хоналарга ғарқ-йўқоларкан.
Тасалли топмаскан юрагига ҳеч,
Она тупроғим, деб бўзлар экан у.
У оҳ, тортар экан кечни, демай, кеч,
Ноаниқ бир тилда сўзлар экан у.
Ҳеч ким тушунмаскан унинг тилига,
Йиғисин юзида ҳамма кўраркан.
Қарай берар экан келган йўлига,
Алланималарни такрор сўраркан.
Арчадай тик қомат,

навниҳол ўғлон

Қизнинг муҳаббатин тилаб яшаркан.
Йигит юрагида ёнаркан армон,
Ўккиси ёнма-ён йиллаб яшаркан
«...Бир кун севгимга этаман таслим,
Юртин унутади,
Ёр чиқар эсдан.
Шунда янгиланар муҳаббат фасли,
Севгисига лойиқ бўламан тездан.
Тавбага таянар,
Қайга боради...»
Доя, қиз хурматин жойига қўйиб,
Йигит, мени сев, деб кўп ёлворади,
Яшай, дер, бир умр дийдорга тўйиб.
Йигитнинг кўзида йилтилар ёлқин
Қизни еру кўкка ишонмас экан.
Қизнинг билагида товланган олтин
Билагузук экан,
Қишанмас экан.

Севиб қолган экан,
Ҳамма машаққат
Йигитнинг қаддини букса ҳам майли.
Бирор кун қизгина қилсаю шафқат,
Унга боғласа, бас, юрагин майли.
Шуни кутар экан,
Бу қиз йўлида
Тоғ келса кемириб яшайман, деркан.
Бир коса сув ичсам бир кун қўлидан,
Яшил арча каби яшнайман, деркан,
Аммо қиз

бошини кўтармас ердан.

Юзини яширар экан кўрганда.
Ортар экан қизнинг фарёди бирдан
Йигит қиз

• бошига келиб турганда.

— Улдир!—дер экан қиз,

ёлворар экан,

— Севаман!—дер экан йигит талпиниб.

Ҳар сўзи—кўксига қадалган тикан,

Порралаб ташларкан қизнинг қалбини.

— Эримни ўлдирдинг—ўзимни ўлдир!

Нега қийнаяпсан азобга ташлаб,—

Қаро кўз қадалар мўлтир ва мўлтир,

Йигит юрагини боради ғашлаб.

Охири бўлмабди,

Истак этмиш қиз:

— Бир масжид қурасан шу ерга,—дейди.

Ушанда сеники бўламан ёлғиз...

Ушанда қурилган масжид шу эди!

— Қиз ризо бўлдими,

хотин бўлдимми?

Улар яшадими севгига қониб?

Йигит паймонаси ахир тўлдими?

Қиз ҳам шу йигитни севдимми ёниб?

— Йўқ.

Йўқ,

қисматлари кўп оғир экан,

Шўрликнинг тупроғи шу ерда қолди,

Уша қиз тушмагур тошбағир экан,

Пигитнинг бошига маломат солди .

Масжид битганида ўқиган намоз,

Томга чиқмоққа ҳам олган ижозат!

Шарққа қараганча таратган овоз,

Тўйиб нафас олган қушдайин озод!

Сажда қилиб кўкка,

худога зор-зор.

Тўлганиб қасоснинг оташида у.

Бўлганидан кўра ёт қўлида хор,

Узини ташлаган том бошидан у!

Шундан бери масжид туради ёлғиз,

На қушлар кўнади,

инсон қарайди

Очиқ дарчалардан учаркан виз-виз

Шамоллар увиллаб нола тарайди.

* * *

Енимда рус қизин,

Умр йўлдошим,

Мен уни,

У мени

қалбидан топган.

У мени атаса сўнмас қуёшим,

Уни таққослайман ёруғ офтобга!!!

Турибман бошяланг гумбаздек қотиб,

Ўтмиш кўланкаси сололмас соя.

Кампиршо олдида ўзни йўқотиб,

Тоғиб олгандайман тирик ҳикоя.

1974

СИНГЛИМ, ОИИМ, УЗИМ ҲАҚИМДА

Бола эдим,
Эркароқ эдим,
Томдан-томга сакраб юардим,
Бир кун агар танбеҳ берса ким.
Ўн кунгача сачраб юардим.
Синглимга ҳам тинчлик йўқ эди,
Сочларини тортиб қочардим.
Яхши гапим унга дўқ эди,
Ҳаддан ошсам заҳрим сочардим.
Шунда онам ранжиб қоларди:
— Қийнамагин у биров хасми!
Сўз ханжарин санчиб қолардим:
Қачон кетар, оини шу ростми?
«Меҳмон», деса қотиб куламан,
Ўз синглимга қайта қарайман.
«Биров», деса ҳайрон бўламан.
Алдаяпти, дейман, яйрайман!
Ииғлар эди синглим соч ёйиб,
Кетмайман, деб қиларди нола.
Менчи, қушдай кенг қулоч ёйиб,
Тошар эдим худди шалола.
— Меҳмонингини қийнама,—дерди,
Онам қилар панду насиҳат.
Ҳиртар эдим, гоҳ ёқар эрдим,
У номига келса қайси хат.
Қўз олдимда синглим ҳам ўсди

Сочи ўсди қайрагочдай зич.
Ундан бўлак йўқ яхши дўстим,
Уйда бўлса,

мен юраман тинч.

Ойим айтган «бировнинг хасми»
Энди ўртаб қўяди гоҳ-гоҳ.
Маҳаллада бўламан огоҳ.
Ҳаёт экан..

«меҳмон» синглимни

Ёр-ёр айтиб олиб кетишди.
(Қаттиқ тутдим юмшоқ кўнглимни),
Ўз уйига бориб етишди.
Соғинаман синглимни энди,
Келавермас очиб эшикни.
Онам, дейди, ўзидан тинди,
Олиб кетди кеча бешикни.
Оҳ, сингиљжон, кечир акангни,
Бебош аканг гуноҳидан ўт.
Топиб кетдинг асил «акангни»,
Ҳеч бўлмаса кўчамиздан ўт.
«Меҳмон» бўлиб келгин, «биров»им,
Ҳеч бўлмаса келиб-кет ойда.
Сидқидилдан сендан сўровдим,
Онанг кутар кузатган жойда.
Онам ҳар кун эшик пойлайди.
Тиқ этганда кўзим тикаман.
Эсиб қолса шамоллар дайдиб,—
Ойна қоқса бир энтикаман.
Онам айтган «бировнинг хасми»
Қириб келди шеърим сатрига.
Бу ҳаётда чалғишлар озми?
Энди етдим бу сўз қадрига,

1975

НЕВСКИЙ ҚАБРИ ЁНИДАГИ ҲИЛАЛ

«Невский ухлаган буюк бешикда...»

Ҳ. Олимжон

Етти аср ўтди,
Муз жанги ҳангомаси
Оғиздан тушмайди...

Эртак...

Ҳақиқат...

Буюк Руснинг бу жангомаси!
Урушқоқлар!
Диққат!
Диққат!
Диққат!
Невский қолдирган у мерос—удум;
Қўлимда тутганим тиғи тез шамшир.
Душманам бир огоҳ этмоқчи эдим,
Бобом айтган сўзи бир тарих ахир!
«Қилич билан келган,
Қиличдан ўлар!»
Бунга мисоллар кўп тарих бетида.
Асрлар ўтганда,
қасрлар қулар,
Аммо руҳ яшайди кетма-кетида.
Бобо ёди бизга бегона эмас,
Туғилган кунимиз Ватанимда Эр,
Онт ичар,
онт билан олади нафас.
Тупроғин ўпади, дахлсиз, дея, Она-Ер!
Шундай удумимиз, билмаган билсин!

Бошини ёрмасин бекор суқилиб.
Бизнинг ақидага нтоат қилсин,
Кетмасинлар тутдай тўкилиб.
Удумга эътиқод,
Боболар руҳи
Юракда алангга, бирлашдик эллар.
Буюк Россиянинг ошди шукуҳи,
Ҳамма халқ Ватанин бахтини тылар!
Бобо! Қабрингизга эгаман бошим,
Бир сиқим тупроқни суртаман кўзга.
Мустаҳкам қалъадир менинг бардошим,
Қатъият ҳукмини битганман сўзга!
Жангчиман! Қасамим оқлаб келаман,
Ватан ҳимояси, халқ амри-шараф!
Боболар ёдини хушнуд қиламан,
Еримда осойиш мангу мушарраф!
Сиз эса,

жмн ётиб ола беринг ором,
Қиличингиз қўлда,
Ишлатишни яхши биламиз.
Нажот керак бўлиб қолса,
эй улуғ Бобом,

Дарҳол
ёнингизга
келамиз!

1975

«ЎЗИНГ МАДАДКОР...»

Минг саккиз юз ўн иккинчи йил...

Уруш борар,

Россияда тўкилмоқда қон.

Ойна кўллар синади чил-чил,

Туёқлар остида

талвасада жон.

Бонапартнинг оти бесабр, гижинг,

Довулдай қақшатиб,

босиб келади.

«Руслар,

жонни сақлаб,

Москвадан кечинг!»

Кечмагани бир-бир осиб келади.

Уруш боряпти.

Ҳаёт-мамот жанги,

Ўрмон қулаяпти,

ўрмондай одам.

Осмонни тешади замбарак жарапги,

Французлар

ташляпти

олға

қадам!

Қўмондон Кутузов

Бир кўзин қисиб,

Хаёлдай паришон сочин тутамлар.

Танаси бормоқда мис каби қизиб,

Меҳрингиз аяманг зарра аёллар.
Остонам хатлангиз, ичкари киринг,
Эрликка эришдим десин хаёллар.
Келиной бўлингу қоқилмай юринг,
Уйимнинг бекаси бўлинг аёллар.
Уттизга етганда ишқ оташида,
Рашкнинг гулханида ёнар хаёллар.
Эшикда кутаркан, бир қарашида
Чўчитар тиг нигоҳ араз хаёллар.
Уттиз беш ёшимда номим «дадаси»,
Бола ташвишидан ортмас хаёллар.
Қантдек ўрикларнинг қатор донасин
Ҳадя этадилар она аёллар.
Оналар меҳридан вояга етдик.
Гўдакдек талпинар ҳамон хаёллар.
Кеча оналарга биз бола эдик,
Бугун боламизга она аёллар.
Шошиб юрар доим, йўлда учратсак
Танимай ҳам ўтар, бошда—хаёллар,
Мишбарга чиққанда олади қарсак,
Давримиз зийнати, кўркам аёллар.
Ишдан қайтар чоғда олиб нон, туз, гўшт,
Уйда нима йўқ, деб сурсак хаёллар.
Хизматдан келмаган бўлар, қани хўш.
Ишига куйинчоқ бизнинг аёллар.

Қирқ ёшда умрининг аччиқ-чучинги...
Фурсат йўқ сурмоққа ҳатто хаёллар,
Зарда қилар тунда қўшни кучуги...
Кечиксак ҳуш кутмас «золим» аёллар.
Элликка кирамиз сокин, тинч, вазмин,
Бола тақдиридан кетмас хаёллар.
Ўтаймиз не деса «онасин» азмин.
Бир сўзлик бўлади энди аёллар.
Олтишга тўлганда олтиндай қиммат —
Вақтимиз олади бекор хаёллар.

Биз уни, у бизни этади ҳурмат,
Қуйилиб қолади энди аёллар.
Не бўлса саломат юрсин, деб улар,
Ёлғиз уларга банд яна хаёллар.
Устунга таяниб турар устунлар..
Соғ бўлсин ҳаминша ҳамдард аёллар.

1977

БОЙЧЕЧАК

Қирдан қиш кетибди,
Қорнинг ўрнида
Игнадай майсалар бошин кўтармиш.
Ер ҳоври таралар қуёш нурида,
Оламни яшиллик шундан тутармиш.
Мовий кенгликларда қўзилар ўтлар...
Ел эсар...
Бойчечак гир-гир овора.
Кўкламни кутганча,
Кўкламни қутлаб
Кўкка санчимоқда
митти фаввора.

1977

ГАННИБАЛНИНГ ТАЁҒИ

Ҳикматми,
Шафқатми...

Тақдир таёғи...
Вужуд зирқиради.
елкага тушди.

Ё Бобо ўғити,
Умр сабоғи,
Ё ҳаёт зарбими,
Ё турмуш мушти?
Нима бўлганда ҳам
шукур,
яна шукур,
Бардошни кўтариб туради елкам.
Кўзим умр сабоғини ўқир,
Кема ҳам силжимас
ёйилмаса елкан?!

Пушкин днёрида,
Михайловскоеда,
Аргувон дарахтлар узлуксиз сафи...
Сокин хиёбоннинг айни пойида,
Двжи қизиганда дўстларим гапи,
Узилиб,
бошимга битта шох тушди,
Дўстлар ҳаяжондан жимиб қолдилар.
Илоҳиятдан, деб олдилар ҳушни,
Бошимга яна минг қамчи солдилар.

Ганнибал ўтқазган ҳар улкан дарахт
Асрлар бўйини ўлчаб турибди.
Йиллар лойқасидан мулзам ва карахт
Қаршимда кўзгудай кўлча турибди.
Қисматим не экан, ошкор эт кўзгу,
Нима бу елкамга тушгани қамчин?
Бу бобо тилаган тилакми эзгу,
Ё танбеҳ,

сустроқми шеъримда авжим?

Ё бирор манзилга бевақт шошдимми,
Дўстни қолдирдимми йўлларда якка.
Ўзни йўқотдимми?
Ҳаддан ошдимми?
Эришдимми ёки эгри тилакка?
Қаро қилдимми ё бобом ёдини,
Рози эмасмикан онам
ё отам!

Унут қилдимми ё юртим отини,
Мени демасмилар
одамлар—

одам!

Ё буюк Петр олов қамчисин
Олис шаббадаси тегиб ўтдимми?
Ўтмиш шарпасидан, дея, сапчисин
Ё зулм шохимни эгиб ўтдимми?
Не бўлса...

Тақдирга тан бермөқ маҳол
Эркимни, ўзимни таниб қолганман.
Бобо,

саломимга алигингни ол,
Набиранг ўтида ёниб қолганман.
Олис элингдаги ўзоқ набиранг,
Зиёратга келдим сенга бош эгиб.
Асло танламадим на ирқ, на бир ранг,
Қатта йўлга чиқдим тақдирни енгиб,
Азал: яхши отга бир қамчи, дерлар.

Бир бора огоҳинг ўзи кифоя.
Қил қуввати билан арғамчи, дерлар,
Шоир сўзни териб қилур ҳикоя.
Ҳикматнинг дояси—эмас бир тақдир,
Шафқатсиз ҳаётга зарур қатъият.
Толе чўпчак эмас,
ё ўқ, ё нақддир,
Бор бўлсин аввало инсонда ният.
Нияти бор бўлса
ва у бўлса соф,
Виждон гард олмаса мисоли биллур.
Япроқлар мавжи ҳам шаршара—шаффоф,
Одам ҳам дарахтдек тинч яшай билар.
Бобо,
ўғитингни тутиб ёдимда,
Нечоғлик бўлмасин ҳам ёлғон, ҳам чин—
Ҳамиша сергакман ҳаёт отида,
Етади мен учун
ўша бир қамчин!

1977

МУНДАРИЖА

*Иўловчи	3
«Тушунаман...»	4
Шимолда.	5
Хатинг ўзи	6
«Қиш эмасди қалбимда...»	7
Атиргул қўйнида.	8
*Тут.	9
*«Вокзалда ғамгин ҳар чинор...»	10
Қамал.	11
Мусаффо фасл.	13
Қуррага боқиб.	15
*Дарё бўйи.	16
«Тоққа ёрим билан чиқаман фақат...».	17
*Бойчечак.	18
*Дала кезганда.	19
*Орзу.	21
*Сув.	23
Бир шоир умри.	24
Кеннойим.	26
Чўпонлар гулхани.	28
Хива музейида кўрганним.	29
Деҳқон излари.	30
Тоғдаги ўйларим.	33
*Қўшним уй қуради.	35
Фаввора.	37
*Ҳайвонот боғида.	39

*Гурлан афсонаси	41
*Шоир ўтган йўлларда.	43
Тонгда кўрсам.	44
*Умрлар бўладики.	45
*Бир олам лола.	48
*Зоя ҳайкали ёнида.	50
Бошсиз ҳайкал (достон)	51
Денгиз мавж уради.	72
Шоҳинанинг шеъри	74
Алус.	76
Яна денгиз.	79
Денгиз ва денгизлар.	81
*Сиз фақат.	83
*На билай.	85
*Бардош.	87
*Қирғоқда қолган кун.	89
*Уртада тоғ.	90
*Тоғда.	91
Терак	92
Деҳқон ва деҳқон эмас.	93
*Олмахон.	94
«Ёлворса-да девона булбул...	96
*Ўтмишдан ҳикоя.	97
*Ўзбек ва пахта.	99
Сергей Есенин	101
Қўшиқ янграг эди.	102
Каска	104
Ёқадди	106
Жилға.	107
Аёл	108
*Араз экан.	109
*Сув сўрайман, сув	111
Милтиғинг.	113
Рус	114
Кремль қаршисида.	116

*Гўзал	118
Улимдан қўрқмайман.	120
*Қуёш акси.	122
*Очиқ деразалар.	123
*«Севгилимга қанот бердим...»	125
«У ён ҳам...»	126
«Расул учрашувга шошади...»	127
Лиза.	129
Киркик	131
Туш бўлса ҳам	133
Кўприк.	135
Қоровул.	137
Асира (баллада).	139
*Синглим, ойм, ўзим ҳақимда	143
*Невский қабри ёнидаги ўйлар	145
*«Ўзинг мададкор...».	147
*Аёллар ва хаёллар.	149
*Бойчечак.	152
*Ганнибалнинг таёғи	153

* © Фафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1978.

На узбекском языке

САЙЯР (Сайяр Файзулласв)

ПРОЗРАЧНОЕ ВРЕМЯ ГОДА

ЛИРИКА

Китоб оригинал-макет асосида нашрга тайёрланди.

Редактор Ш. Рахмон
Расм И. Циганев
Расмлар редактори А. Бобров
Техн. редактор Н. Жўраева
Корректор М. Абдусаломова

ИБ № 293

Босмахонага берилди 3/VIII-1977 й. Босишга рухсат этилди 3/VIII-1977 й. Формати 70×90¹/₃₂. Босма л. 5.0. Шартли босма л. 5,85. Нашр л. 5,25. Тиражи 10.000 Р 12496. Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома 75—77.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича Давлат комитетининг 2-босмахонасида № 1-қоғозга босилди. Янгийул, Самарқанд кўчаси, 44. 1978 йил. Заказ № 323. Баҳоси 80 т.

Сайёр.

Мусаффо фасл. Лирика.
Т., Адабиёт ва санъат нашриёти, 1978.

160 б.

Сайёр лирикасига унинг Ватан, Бахт ва Исонни улуғловчи янги шеърлари билан бирга «Менинг Россиям», «Денгиздан томчилар» китобларидан намуналар, ҳамда «Бошсиз ҳайкал» достони киритилди.

Сайяр (Файзуллаев) Лирика.